

DF Revy

04: Videndeling gennem Knowledge Exchange samarbejdet **07:** Læring på biblioteket – hva' er meningen? **10:** Illegale lærebøger **12:** Programgruppen Nye Institutioner – fagre nye verden for UVM-institutionerne og DEFF? **14:** Programgruppen Arkitektur & Middleware – hvad for en fisk? **16:** Programgruppen Mødet med Brugeren **18:** Programgruppen Informationsforsyning. På giganter skuldre. **20:** Danmarks Biblioteksskole, rekruttering og forskningsbiblioteker. **22:** Hvad er en e-moderator? Erfaringer fra LIFE

DANMARKS FORSKNINGSBIBLIOTEKSFORENING – DF Revy 31. årgang nr. 6, september 2008

Redaktion

Naja Porsild (ansvarshavende)
ASB Bibliotek
Handelshøjskolen
Aarhus Universitet
nap@asb.dk

Redaktionsudvalg

Bente Lope
Aalborg Universitetsbibliotek
bl@aub.aau.dk

Mai Aggerbeck
cvu_vita
MAI@cvuvita.dk

Gitte Behrens
Statsbiblioteket
gb@statsbiblioteket.dk

Simone Schipp von Branitz Nielsen
Det Kongelige Bibliotek
ssb@kb.dk

DF sekretariatet

Hanne Dahl
Statsbiblioteket
Tangen 2
8200 Århus N
df@statsbiblioteket.dk

Abonnement 2008

Årsabonnement for ikke medlemmer 400 DKK,
plus porto.

Meddelelser om adresseændring og andet, der
vedrører ekspedition af DF Revy, bedes rettet til
DF sekretariatet

DF Revy	Deadline	Udkommer
Nr. 7	10. sep.	uge 43
Nr. 8	23. okt.	uge 49
Nr. 1	04. dec.	uge 04

Manuskripter sendes til redaktionens e-mail.

Annoncepriser 2008

1/1 side: 3800 DKK
1/2 side: 2100 DKK
2-sidet indstik, 4 farver: 3800 DKK

Priserne er excl. moms.
Gentagelsesrabat 15%. Ved indrykning i en hel
årgang gives 25% rabat.

Alle henvendelser vedrørende annoncer bedes
rettet til redaktionen. (Se adresser ovenfor)

Grafisk design og fotos

Hreinn Gudlaugsson
hrg@asb.dk

Tryk

Elbo Grafisk A/S
Oplag: 1100
ISSN 0106-0503
ISSN (online) 1901-1903

DF Revy kan downloades fra bladets hjemmeside
www.dfdf.dk

04: Videndeling gennem Knowledge Exchange samarbejdet
Af Bo Öhrström

07: Læring på biblioteket – hva' er meningen?
Af Anne-Marie Hybschmann

10: Illegale lærebøger
Af Christian B. Knudsen

12: Programgruppen Nye Institutioner – fagre nye verden for UVM-institutionerne og DEFF?
Af Lars Kofoed Jensen, Bente Thorup Andersen og Mai Aggerbeck

14: Programgruppen Arkitektur & Middleware – hvad for en fisk?
Af Karina Steffen

16: Programgruppen Mødet med Brugeren
Af Thomas E. Vibjerg Hansen

18: Programgruppen Informationsforsyning. På gigantens skuldre.
Af Mogens Sandfær

20: Danmarks Biblioteksskole, rekruttering og forskningsbiblioteker

Af Eli Greve, Christian Lauersen og Claus Vesterager Pedersen

22: Hvad er en e-moderator? Erfaringer fra LIFE
Af Anne Cathrine Trumpy

Viden udvikles i dialog og i samspil med andre. Det ses tydeligt i Knowledge Exchange - et samarbejde på tværs af landegrænser mellem 4 store organisationer, der alle ønsker at skabe en optimal infrastruktur indenfor den moderne kommunikationsteknologi til gavn for forskning og undervisning. Gennem KE samarbejdet er visionerne om at udarbejde bæredygtige IKT-løsninger blevet styrket og udbygget. KE's målsætning og vision er bl.a. at skabe muligheder for livslang læring gennem fri adgang til undervisningsmaterialer, digitale værktøjer og informationsressourcer af høj kvalitet. Det har givet resultater, der vanskeligt kunne opnås af én organisation alene, og de 4 organisationer har derfor tilsluttet sig en ny 3-årig samarbejdsperiode.

Den internationale konference i Aalborg dette forår om læring og innovation har kvalificeret sig til endnu en omtale for bladets læsere. Artiklen i dette nummer præsenterer læring og pædagogik som væsentlige elementer i bibliotekernes arbejde med at individualisere og målrette de studerendes læring til innovation i en mere procesorienteret undervisning.

Bogbranchen i Danmark kender til ulovlig kopiering af lærebøger, men har ikke oplevet problemer med piratkopiering – endnu. I Storbritannien er der stigning i antallet af bøger, der bliver scannet ind og gjort tilgængelig af pirater. Det er markedet formentligt for lille til i Danmark, men forlagene egen digitalisering kan blive genstand for ulovlig kopiering. Der er ikke politisk opbakning til at fjerne momsen på lærebøger og faglitteratur. Differentieret moms er forkert og for teknisk vanskeligt, lyder nogle af forklaringerne. De digitale muligheder giver allerede i dag uanede muligheder for piratkopiering, og kopisikringen er allerede brudt. Hvad sker der, når forlagene går digitalt? Musikindustrien har overlevet – hvordan vil det gå for forlagsbranchen?

Som optakt til det kommende årsmøde bringes i dette nr. en beskrivelse af de 4 DEFF programgrupper projekter, opgaver og visioner. Redaktionen vil med disse indlæg fokusere på DEFF's enkelte programområder og formidle udvikling og perspektiver, der udgår fra DEFF centralt og fra de enkelte programområders projekter.

”Ordre Onsdage” på Danmarks Biblioteksskole afholdt i maj en paneldebat om biblioteksskolens fremtidige eksistens og virke. Man bør med rette undre sig over, at forskningsbibliotekssektoren ikke var inviteret til dette arrangement. Artiklen fokuserer dels på det ikke eksisterende ”parløb” mellem DB og forskningsbibliotekssektoren og dels på biblioteksskolens fremtid som uddannelsesinstitution for både folke- og forskningsbiblioteker.

Gratis informationsmængder i overflod stiller større og større krav til vores evner til at lære, bearbejde og omdanne information til viden. E-læring er fleksibelt og kan tilpasses den travle hverdag, uanset hvor vi befinder os. Hvis vi styrker interaktiviteten og motivationen i læringsprocessen, er vi med til at optimere læreprocessen for de studerende og det er netop, hvad rollen som e-moderator indebærer. En e-moderator gør læring nærværende og situationstilpasset og tilpasser den til traditionel læring.

Videndeling gennem **Knowledge Exchange** samarbejdet

Af Bo Öhrström

Knowledge Exchange (KE) er det internationale videndelingssamarbejde, som Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) gennem de sidste tre år har været en aktiv del af. Ud over DEFF er KE-initiativets partnere Joint Information Systems Committee (JISC) i Storbritannien, Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) i Tyskland og SURF i Holland.

Bo Öhrström
Vicedirektør

Styrelsen for Bibliotek og Medier
BOE@bibliotekogmedier.dk

De fire organisationer er meget forskellige, både hvad angår organisatorisk struktur, opdrag og mission. Men fælles for dem alle er deres rolle og visioner, når det gælder etablering og udvikling af en sammenhængende informationsinfrastruktur for forskere og studerende baseret på moderne Informations- og kommunikationsteknologi (IKT). DEFF har under den første treårige samarbejdsaftale fra august 2005 til august 2008 varetaget formandskabet for bestyrelsen og huset det fælles kontor med KE-sekretariatet.

Baggrund

Med udgangspunkt i ovenstående liste over partnere i KE kan man muligvis undre sig over, hvordan DEFF er havnet i dette eksklusive selskab i en ligeværdig position. Baggrunden er imidlertid den enkle, at DEFF i alle årene har søgt at maksimere sine resultater gennem at lære af de fremmeste internationale aktører på DEFF's område. På denne måde er resultater søgt opnået hurtigere, og meget dobbeltarbejde er undgået.

Historien begynder i de første af DEFF's leveår omkring år 2000, hvor vi fra dansk side fik øje for det engelske electronic Libraries programme (eLib)¹. Dette program rummede masser af enkeltstående projekter, der for manges vedkommende var særdeles relevante og inspirerende for DEFF's valg af indsatser. Det lykkedes at få en gruppe englændere på besøg med Lorcan Dempsey² i spidsen. Lorcan var på dette tidspunkt bl.a. knyttet til aktiviteterne i Distributed National Electronic Resource (DNER)³

i forlængelse af eLib, og DNER beskæftigede sig bl.a. med Subject-Based Internet Gateways (SBIGs). Tankegangen bag disse dannede grundlag for udvikling af DEFF's fagportaler. Under besøget udvekslede vi viden om arbejdet med det digitale bibliotek i de to lande, og der var naturligt en række paralleller, hvor arbejde kunne spares gennem samarbejde. Jeg husker, at den danske indsats generelt fik ros som værende "neat", hvilket illustrerede, at vi havde nået at lære af det engelske arbejde samtidig med, at det danske landskab - grundet sin mindre størrelse, var nemmere og mere overskueligt at operere i, end det engelske. Der er således styrker i at være lille, hvis man blot forstår at finde dem.

Lorcan har siden arbejdet for JISC og har senest i en årrække været OCLC's Vice President and Chief Strategist med en høj profil inden for strategisk tænkning på området digitale biblioteker.

Ved udløbet af DEFF's femårige projektperiode i 2002 etablerede jeg en kontakt til JISC's Executive Secretary, Malcolm Read⁴, med det formål at hente inspiration til den fremtidige organisation og de kommende indsatsområder. Executive Secretary svarer til en rolle som min, blot bestyres et budget i milliardklassen med udgangspunkt i en lang række komiteer med national opbakning. Malcolm og hans Head of Services and Outreach, Norman Wiseman⁵, besøgte siden DEFF i Danmark og vejledte styregruppen og sekretariatet. Denne viden blev en brik i puslespillet om et permanent DEFF, og dette blev

fuldendt med gennemførelsen af en entydig gunstig budgetanalyse. Analysen blev gennemført af Finansministeriet, Kulturministeriet og Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling med DEFF som bidragsyder. DEFF kom dermed på finansloven fra 2003 som en permanent aktivitet.

I 2004 blev jeg af JISC inviteret til et strategiseminar i London, hvor der bl.a. deltog en repræsentant for DFG's biblioteksdivision. Efter seminaret fortalte Malcolm om sine kontakter til SURF, der i den grad havde overrasket ham med at udføre JISC-lignende arbejde i Holland. De to organisationer så begge åbenlyse fordele i at samarbejde, samtidig med at de begge havde frustrerende vanskeligt ved at få noget ud af EU-systemet. Begge organisationer var så store, at de ikke kunne overses på europæisk niveau, men EU-systemet var ikke nemt at åbne op. Den kortsigtede konklusion var, at EU kunne passe sig selv, mens organisationerne uden komplikationer fra EU gennemførte deres arbejde for deres egne, betydelige midler. På sigt kunne kontakten til EU søges genoptaget. Udfordringen var nu at skabe en ny international samarbejdsmodel, og DEFF og DFG blev indbudt til at deltage i samarbejdet. Under en fælles studietur til Danmark, Sverige og Finland i sommeren 2004 blev de første organisationsmodeller drøftet, og på et afsluttende møde i december 2004, hos DFG i Berlin, blev det første rammedokument godkendt. Der skulle etableres et kontor i København hos Biblioteksstyrelsen, en bestyrelse med en dansk formand skulle nedsættes, og en partnerskabsaftale skulle skrives med assistance fra Kammeradvokaten.

¹ www.ukoln.ac.uk/services/elib/

² www.oclc.org/research/staff/dempsey.htm

³ www.ukoln.ac.uk/distributed-systems/jisc-ie/arch/dner-arch.html

⁴ www.jisc.ac.uk/contactus/staff/malcolmread.aspx

⁵ www.jisc.ac.uk/contactus/staff/normanwiseman.aspx

Partnerne i KE har en fælles mission, der handler om at skabe det mest optimale virtuelle miljø for studerende og forskere i form af bæredygtige IKT-løsninger og derigennem skabe værdi nationalt og organisatorisk for de deltagende partnere.

Status

Partnerne i KE har en fælles mission, der handler om at skabe det mest optimale virtuelle miljø for studerende og forskere i form af bæredygtige IKT-løsninger og derigennem skabe værdi nationalt og organisatorisk for de deltagende partnere. KE-partnerne ønsker gennem samarbejdet at samle deres fælles kompetencer og styrker og har med afsæt i de nationale strategier udviklet en fælles vision: *To make a layer of scholarly and scientific content openly available on the Internet.*

For at nå dette mål vil partnerne støtte eksisterende og nye programmer på nationalt og internationalt niveau ved at koordinere deres indsatser på følgende områder:

- Building an integrated repository infrastructure.
- Exploring new developments in the future of publishing.
- Supporting the European digital libraries agenda.
- Facilitating integrated management services within education and research institutions.

KE forventer med denne vision på nationalt niveau at styrke og skabe livslang læring gennem fri adgang for studerende og undervisere til en bred vifte af undervisningsmaterialer af høj kvalitet, digitale samarbejdsværktøjer (collaboratives), videnskabelige informationsressourcer og teknologi af høj kvalitet.

Det er ikke muligt at levere 'Knowledge Exchange' on demand, men det er muligt at facilitere 'Knowledge Exchange' gennem udvikling af videndelingsnetværk og fælles projekter. KE har gennem de sidste 12 måneder arbejdet kontinuerligt med etablering af ekspertfora, kontaktformidling mellem organisationerne og deres eksperter. KE har deltaget i flere konferencer med oplæg og afholdt større workshops. Her har 'tasks not talks' været målsætningen med det resultat, at

KE-partnerne har modtaget flere rapporter med mange spændende anbefalinger og aktivitetsforslag vedrørende teknologisk infrastruktur, interoperabilitet, standarder og kompetenceudveksling. KE har i 2007 opnået mange resultater, som alle kan ses på KE's hjemmeside. Nogle af de væsentligste succeser nævnes her, idet de illustrerer, hvad en fælles international indsats kan udrette i forhold til en enkeltstående dansk indsats.

Petition & Open Access

I december 2006 udgav European Research Advisory Board (EURAB) rapporten Scientific Publication Policy on Open Access, hvor følgende vigtige udsagn om Open Access (OA) blev fremhævet: *"EURAB recommends that the Commission should consider mandating all researchers funded under FP7 to lodge their publications resulting from EC-funded research in an open access repository as soon as possible after publication, to be made openly accessible within 6 months at the latest"*.

KE-partnerne og SPARC Europe, som alle er vigtige organisationer i forbindelse med e-publicering og videnskabelig kommunikation, besluttede lige efter nytår 2006 at gennemføre en underskriftsindsamling (petition) for at vise EU-kommissionen organisationernes støtte til OA. Den 17. januar 2007 lancerede KE en hjemmeside, hvor organisationer og enkeltpersoner kunne underskrive denne petition og dermed give deres støtte til fri og åben adgang til europæisk forskning og til de anbefalinger, som blev fremlagt i EU. Den 15. februar overrakte KE, blandt andre repræsenteret ved undertegnede på DEFF's vegne, en flot indbundet mappe med omkring 20.000 underskrifter til Janez Potocnik, EU-kommissær for Videnskab og Forskning. Hermed beviste KE-initiativet sin styrke og gennemslagskraft ved på ganske kort tid at kunne etablere

et tæt internationalt samarbejde med et meget konkret mål og sigte med et markant resultat. Denne opmærksomhed i forhold til EU var ikke opnået af de enkelte organisationer og slet ikke af DEFF alene.

Nationale licenser i fælles udbud

Licensområdet har stor bevågenhed i alle fire KE-organisationer. I juli 2006 mødtes topledelsen i de fire organisationer, og her enedes man om at ville påvirke den europæiske dagsorden omkring fremtidens forskningspublicering og rollefordeling mellem forlag, forskere og biblioteker og finde nye licens- og finansieringsmodeller. Under denne ramme inviterede de fire KE-partnere internationale forlag til at udnytte de muligheder og udfordringer, som et fælles tværinstitutionelt og internationalt udbud kan byde på. Formålet med et fælles licensudbud var blandt andet at vurdere, hvilke større gevinster KE-partnerne kan opnå ved at arbejde tæt sammen, hvad angår økonomi, gennemsigtighed i kontrakter, samt anderledes og bedre produkttilbud. KE håbede på samme tid at stimulere markedet til at udvikle nye forretningsmodeller og nye produkter, der kan støtte forskning og undervisning. Udbuddet fokuserer specielt på elektroniske tidsskrifter, databaser og multimedia.

I februar 2007 modtog partnerne 28 bud fra forlag og aggregatorer. Der blev udvalgt 10 forlag, som alle blev inviteret til interview i forbindelse med UKSG-konferencen i Warwick i april måned. I anden runde i september 2007 svarede ni forlag med priser og betingelser, og fem forlag blev udvalgt til videre mødeaktivitet med henblik på indgåelse af rammeaftaler. I løbet af 2008 gennemføres normale tilbudsrunder i de enkelte lande for de fem produkter.

Sammenfattende kan KE-partnerne notere sig, at en stor del af deres vision er nået, idet markedet har reageret positivt på udbuddet. Det har

Det er ikke muligt at levere 'Knowledge Exchange' on demand, men det er muligt at facilitere 'Knowledge Exchange' gennem udvikling af videndelingsnetværk og fælles projekter.

Formålet med et fælles licensudbud var blandt andet at vurdere, hvilke større gevinster KE-partnerne kan opnå ved at arbejde tæt sammen, hvad angår økonomi, gennemsigtighed i kontrakter, samt anderledes og bedre produkttilbud.

tillige vist sig igen, at man gennem arbejdsdeling på en fælles opgave har opnået resultater, som den enkelte organisation ville have haft vanskeligt ved at nå.

Planer

KE har efter udbud valgt konsulenter, der har evalueret selve KE-initiativet. Evalueringen har dannet grundlaget for KE-partnernes vurdering og beslutning om et fremtidigt samarbejde, herunder form, organisatorisk struktur og udvidelse af medlemskredsen. Af strukturændringer kan nævnes, at bestyrelsen erstattes af en styregruppe med en ledelsesrepræsentant fra hver af partnerorganisationerne, at sekretariatet integreres mere i den lokale organisation, og at rollen som koordinator af KE gentænkes. Et årligt Strategy Forum med bl.a. deltagelse af topledelsen fra partnerorganisationerne anvendes til at sætte den strategiske kurs. JISC, SURF, DFG og DEFF har tilsluttet sig en ny treårig samarbejdsperiode, og den nye aftale er underskrevet af alle fire organisationer. KE vil dermed fortsætte sit videndelingsarbejde med workshops, ekspertnetværk samt iværksættelse af projektforslag og anbefalinger i de næste tre år.

Sammenfatning

Her ved starten til den næste periode kan regnestykket søges gjort op fra DEFF's side. På minus-siden er der altid et overhead i internationalt samarbejde grundet bl.a. forskelle i sprog, kultur og arbejdsform. Dette kompenseres dog langt af en række positive resultater, der er opnået for en beskedent økonomisk investering:

- Der er gennemført særdeles relevante projekter og opgaver, som DEFF ikke havde kunnet løfte selv.
- DEFF har som helhed fået opbygget et internationalt kontaktnetværk, der giver adgang til de fremmeste internationale eksperter på DEFFs områder, hvilket giver en øget sikkerhed for opnåelse af resultater for DEFF.
- DEFF har opnået et internationalt godt renommé som værende placeret i den bedste klasse.
- DEFF får løbende uvurderlig inspiration til at vælge sine strategiske indsatser
- KE giver mulighed for en bred dansk involvering i internationalt arbejde med en kontinuerlig videnopbygning til følge.

Links

Knowledge Exchange (KE)
www.knowledge-exchange.info

**Danmarks Elektroniske Fag- og
Forskningsbibliotek (DEFF)**
www.deff.dk

**Joint Information Systems Committee
(JISC)**
www.jisc.ac.uk

**Deutsche Forschungsgemeinschaft
(DFG)**
www.dfg.de/en

SURF
www.surf.nl/en/Pages/home.aspx

JISC, SURF, DFG og DEFF har tilsluttet sig en ny treårig samarbejdsperiode, og den nye aftale er underskrevet af alle fire organisationer.

Læring på biblioteket – hva' er meningen?

Af Anne-Marie Hybschmann

Forsommerens store oplevelse var konferencen i Aalborg: Learning, innovation and the use of innovation, d. 1. – 2. april 2008 med Aalborg Universitet og Aalborg Universitetsbibliotek som arrangører. Indholdet på den internationale conference må formodes at være af så stor interesse og betydning for forskningsbibliotekernes undervisere, at det fortjener at komme ud til en langt større offentlighed.

Anne-Marie Hybschmann
Bibliotekar
Syddansk Universitetsbibliotek
amhy@bib.sdu.dk

Med andre ord har jeg ros til arrangørerne for et velforberedt og velgennemført arrangement, der via en forfriskende blanding af oplæg, gruppe-diskussioner og "innovative" eksperimenter i fællesskab gav alle deltagerne ny inspiration og stof til eftertanke. Artiklen er et sammendrag af nogle af de spændende oplæg, tilføjet mine egne kommentarer undervejs. Jeg er nemlig selv én af interessenterne – i egenskab af undervisende bibliotekar på et forskningsbibliotek!

Indledningen var en velkomst ved overbibliotekar Niels-Henrik Gylstorff, der samtidig skitserede konferencens formål: at sætte fokus på livslang læring og hvordan forskningsbibliotekerne kan medvirke til at forberede de studerende til en fremtid i komplekse og videntunge produktioner og jobs.

Samfundet og virksomhederne, konstaterede han, stiller i dag krav om borgernes evne til at skabe innovation; spørgsmålet er således, hvordan bibliotekerne kan understøtte udviklingen af en videnafhængig økonomi via et større fokus på de studerendes læring til innovation, frem for den mere traditionelle undervisning i færdigheder omkring søgning efter information.

Konferencens oplægsholdere repræsenterede en lang række af kompetente folk fra universiteter, forskningsbiblioteker, erhvervslivet foruden "kulfigurer" indenfor ny læring og pædagogik, for de indviede kan nævnes f.eks. Lars Qvortrup, Jannica Heinström og Carol Kuhlthau!

AUB formåede – sammen med Aalborg Universitet, på overbevisende facon at præsentere sig som et "reformuniversitet" i front. Med to oplæg af henholdsvis sekretariatschef Niels Maarbjerg Olesen fra Det Naturvidenskabelige Fakultet og professor Palle Rasmussen fra universitetets Afdeling for Uddannelse, Læring og Filosofi blev universitetets succes forklaret med dets:

- Engagerede og kompetente lærere og forskere.
- De tværfaglige kompetencer.
- Viden om hvor information kan findes.
- Undervisning med teori og praksis i kombination.

Uddannelsesmodellen via pensumplaner er beregnet på at fremme de studerendes tilegnelse af evne til innovation og entreprenørskab i og med:

Problembaserede studier: Den studerende vælger og formulerer et problem ud fra en undervisningsramme, der er baseret på viden skabelige og professionelle rammer.

Projektorganiserede studier: De studerende arbejder med problemer, der gør brug af et bredt spektrum af kilder, metoder og teorier. Arbejdet dokumenteres i en rapport og udgør fundament for en mundtlig eksamen ved afslutning af semester.

Studier i samarbejde med andre: De studerende forventes i almindelighed at arbejde i grupper. Universitetet tilbyder rum til projektarbejde.

Lærerrollen som en "konsulent": Undervisningen involverer læreren som rådgiver for de studerende omkring problemanalyse og problemundersøgelse, ligesom omkring vurdering og prioritering af de studerendes resultater undervejs.

Personlige kompetencer

Ligeså megen vægt, som der lægges på de studerendes tilegnelse af faglige kompetencer, tillægges udviklingen af personlige kompetencer, hvor det ud over tværfaglige samarbejdsevner især er evner for innovation og kreativitet, man ønsker at fremme. Her nævntes:

- Personens evne til at overføre og kombinere viden.
- Personens evne til "balanceret autonomi".

- Personens evne til at fokusere på et problem, at have selvdisciplin.

Dette samtidig nævnt som karakteristika for en fremtidig entreprenør – eller intraprenør – med virke i private eller offentlige virksomheder.

Det er vel at mærke ikke kun samfundet og erhvervslivet, der interesserer sig for de personlige kompetencer, det gør universiteterne og forskningsbibliotekernes undervisere også. Universiteterne formodentlig for at finde forsker- og innovatørgenet i studentermassen, forskningsbibliotekerne for at kunne individualisere og målrette undervisningen mhp. effektivisering af de studerendes udbytte af undervisningen og dermed undgå at tabe talenter på gulvet. Dette var således mit indtryk fra oplæggene af forskerne Jannica Heinström og Carol Kuhlthau, begge fra Rutgers University i USA.

Psykologen Jannica Heinström udgav i 2002 sin PhD-afhandling om tre forskellige typer af informationssøgere på forskningsbiblioteket – jeg tror, vi alle genkender typerne (også fra AUB's SWIM!), som Heinström har benævnt: "Fast surfers, broad scanners and deep divers". Pointen heri, som hun gentog i sit oplæg, er:

- At det er personlighed og holdning til studiet, der påvirker de studerendes informationsadfærd.
- At de psykologiske aspekter derfor er vigtige at overveje omkring de studerendes læring og informationssøgning.

Som definition på personlighed nævnte Heinström et mønster af karakteristiske tanker, følelser og adfærd, som adskiller en person fra andre, og som varer ved over tid og uanset situation.

Blandt væsentlige dimensioner, der bestemmer personligheden, nævnte hun:

- Emotionel stabilitet vs. ustabilitet.
- Udadvendthed vs. indadvendthed.
- Åbenhed for nyt vs. konservatisme.

Forskningsbibliotekerne er ikke mere uafhængige institutioner, men opfatter sig i dag som en integreret del af deres moderinstitutioner, som de også er økonomisk afhængige af: Hvad der er universitetets mål, er entydigt blevet forskningsbibliotekets mål.

- Fokuseringsevne vs. ”overfladiskhed” (easy-goingness).

Tilsvarende med de studerendes attitude til at studere som varierende mellem:

- Overflade: motiveret udefra, bundet til pensum.
- Dybde: motiveret indefra, præget af lyst og interesse (engagement).
- Strategi: målrettet, arbejder organiseret.

Hvorvidt den studerende er pensumstyret eller ”autonom”, kan sammen med hans/hendes personlighed være afgørende for, om vedkommende udvikler sig til en reproduktør af viden frem for til den ønskede innovatør.

Det samme mønster genfindes i persontypernes adfærd i forbindelse med søgning efter information:

Fast surfers:

- Er dovne og overfladiske i forhold til håndtering af information.
- Går efter materiale, der er let tilgængeligt.
- Har problemer med kritisk evaluering af kilder og bedømmelse af relevans.

Broad scanners:

- Foretager en bred informationssøgning (båret af en bred interesse).
- Foretager kritisk analyse, men er også...
- Tilbøjelig til lidt tilfældig informationstilgængelse.

Deep divers:

- Sætter informationssøgning i system.
- Udviser energi og vedholdenhed.
- Er kvalitetsbevidste omkring information.

Herfra er det ikke svært at konkludere, at det nok er broad scanners og deep divers, der via deres mix af engagement i studiet, vedholdenhed, systematiske tilgang til arbejdsprocessen samt fokuseringsevne, har det bedste potentiale for gennemførelse af studierne med et godt resultat.

Fast surfers derimod kan vække bekymring – om det skyldes uhensigtsmæssige træk ved personligheden eller blot umodenhed, så må de formodes at have en større risiko for at klare sig dårligt eller droppe ud fra et længerevarende studium på et universitet.

Fælles for alle typerne er imidlertid, at de i studieprocessen behøver en differentieret støtte alt efter de faglige og personlige forudsætninger, de har.

Læring i det 21. århundrede

Carol Kuhlthau har en forskerbaggrund indenfor ”library and information science” og er ophav til modellen for informationssøgningsprocessen som påvirkende såvel den søgendes følelser, tanker og handlinger. Som en naturlov medfører informationsprocessen følelsesmæssige op- og nedture. Pointen er vel at mærke, at gribes opgaven rigtigt an, og søgeren gradvis får gennemlevet de forskellige faser i processen – fra usikkerhed og måske panik til efterfølgende lettelse (aha-oplevelse), så kommer belønningen i form af større viden og forståelse af sammenhænge.

I sit oplæg: *”Learning in the 21st century”* nævnte Kuhlthau følgende behov som værende væsentlige for de studerendes udbytte i forbindelse med en informationssøgningsproces:

- At kunne trække på livserfaring, allerede tilegnet viden.
 - At kunne drage læring ud fra mange forskellige informationskilder.
 - At kunne uddrage en dybere forståelse for sammenhænge.
 - At kunne udvikle kompetence og ekspertise.
- Bibliotekarens rolle er følgelig at støtte den studerende vel igennem søgeprocessen via ”guided inquiry”, hvilket omhandler en planlagt og målrettet intervention på rette tid og sted.

Carol Kuhlthau understregede endelig vigtigheden af, at den studerende har forståelse for, at det i forbindelse med at søge efter information ikke er målet, der er altafgørende, det er ligeså meget (lærings-)processen undervejs.

Den studerendes læreproces

Fra Kuhlthau igen en ”rød tråd” til *”Intervening in the student’s learning process”* – et oplæg holdt af to forskningsbibliotekarere, Maria-Carme Torres og Therese Skagen, fra Universitetsbiblioteket i Bergen.

Også i Bergen ser man som sin opgave sammen med universitetet at forberede de studerende til det professionelle liv og livslang læring. Heri blev de studerendes behov i forbindelse med informationskompetence nævnt som flg.:

- Tilegnelse af kompetencer til at fremskaffe og overføre viden.
- Tilegnelse af kompetencer til at løse autentiske og selv-styrede problemer.
- Tilegnelse af kompetencer til at håndtere usikkerhed og ændringer.
- Tilegnelse af kompetencer til samarbejde, kreativitet og innovation.

En pointe var således, at hvis bibliotekerne skal være kapable til at støtte den studerendes tilegnelse af forskerkompetencer, så kræver det:

- En ændring af bibliotekarrollen i retning af at påtage sig rollen som konsulent og coach.
- En øget fokusering på læring af informationskompetence, dvs. at fremme kompetencer og processer, der støtter læring som en vane for livstid (kritisk tænkning, problemformulering, informationssøgning).

At bibliotekarrollen med andre ord ikke indebærer at være ekspert og give svar, men i stedet at lære den studerende at forstå ”at indramme” og løse egne problemer!

Hvordan et dansk forskningsbibliotek i praksis har grebet brugerundervisningen an efter de nye læringsprincipper, kunne Karen Harbo, bibliotekar og udviklingskonsulent på ASB Library i Århus give en orientering om. Igen var det ønsket om at støtte alle universitetets aktiviteter mhp. at fremme innovationskulturen og brugernes informationskompetence, der var drivkraften.

På ASB Library er praksis i dag et tæt samarbejde med universitetet ikke mindst omkring undervisningens sammenhæng med universitetets curriculum.

Bibliotekets undervisning målrettes ikke kun de nye studerende, men følges op med tilbud også for videregående studerende, der skal i gang med at skrive deres afhandling.

Jeg må konstatere, at der i universitetsverdenen, såvel nationalt som internationalt, arbejdes på fuld tryk for at opfylde opgaven omkring medvirken til samfundets fordring om udviklingen af velfærd baseret på en bæredygtig vidensøkonomi.

Fokus ligger i dag på formidling af metodiske færdigheder, frem for instrumentelle og at give brugeren hjælp-til-selvhelp omkring egen læring.

Der lægges vægt på at fundere undervisningen på læringsteori, hvor undervisningen tilrettelægges ud fra en dialog med og involvering af de studerende, man arbejder værktødspræget og med forventning om de studerendes eget "hjemmearbejde". I undervisningen for de videregående studerende inddrages også introduktion til Refworks.

Dette har man i Århus kun gode erfaringer med – både målt ud fra de studerendes udbytte og bibliotekets medinddragelse i universitetets akademiske miljø.

Professionaliseret undervisning

Hvad har jeg så som deltager i konferencen lært af det? Jeg må konstatere, at der i universitetsverdenen, såvel nationalt som internationalt, arbejdes på fuld tryk for at opfylde opgaven omkring medvirken til samfundets fordring om udviklingen af velfærd baseret på en bæredygtig vidensøkonomi.

På forskningsbibliotekerne er undervisningen blevet professionaliseret, vi er blevet vidende om, hvad vi gør og hvorfor – vores undervisning er blevet forskningsbaseret og søges tilrettelagt efter brugernes behov.

Samtidig er der sket et skred i forskningsbibliotekernes opfattelse af sig selv, ligesom bibliotekarrollen også er i en forandringsproces. Forskningsbibliotekerne er ikke mere uafhængige institutioner, men opfatter sig i dag som en integreret del af deres moderinstitutioner, som de også er økonomisk afhængige af: Hvad der er universitetets mål, er entydigt blevet forskningsbibliotekets mål. Vi har således ligeså stor interesse i, at forskningsresultaterne er i verdensklasse, og at vore studerende gennemfører uddannelsen og får et godt afsæt til deres videre liv.

Fortidens bibliotekar oplevede sig som formynder eller som facilitator, der enten pr. definition var ekspert eller stillede sig tilfreds med at stille de rette rammer og materialer til rådighed for borgeren. Borgeren blev i øvrigt som regel spist af med dét, bibliotekaren selv mente tjente denne bedst.

Den nye bibliotekar påtager sig i stedet den mere udfordrende opgave (der i øvrigt ligner underviserens opgave på universitetet!) at fungere som konsulent og coach, hvor det langt mere drejer sig om at hjælpe nye idéer frem. Fokus ligger i dag på formidling af metodiske færdigheder, frem for instrumentelle og at give brugeren hjælp-til-selvhelp omkring egen læring.

Overført til mit eget univers som bibliotekar og underviser på et forskningsbibliotek hilser jeg den nye procesorienterede pædagogik velkommen – jeg tror, at den svarer til nutidens behov!

Den mere traditionelle bibliotekspædagogik anvendt i forbindelse med biblioteksintroduktioner og undervisning i emnesøgning, hvor indholdet er fakta og praktisk paratviden, kan den ikke overflødiggøre. Vi har stadig behov for at præsentere forskningsbiblioteket for nye brugere og de informationsressourcer, vi tilbyder via webben og databasers søgeteknik.

Det nye er, at stadig mere vægt lægges på mere procesorienteret undervisning sammen med en faglig underviser foruden tilbuddet: Book-en-bibliotekar.

Book-en-bibliotekar

Book-en-bibliotekar er en oplagt måde at møde den studerende på i en ligeværdig og (som oftest) gensidig læreproces. Dens styrke er, at vi her møder den studerende på det tidspunkt, hvor han/hun er gået i stå i sin informationssøgning og selv oplever et behov for hjælp, det foregår på den studerendes eget initiativ. Som årsag til henvendelsen ser vi typisk, at den studerende ikke er helt afklaret omkring sin problemstilling og problemets afgrænsning og/eller ikke har overblik over informationskilder af relevans. Det er ofte her vi møder en studerende i panik. Det er hermed også på det tidspunkt, det er muligt for bibliotekaren at intervenere som konsulent eller coach.

Personligt er min fremgangsmåde, at jeg sætter god tid af til "interview", hvor jeg efter

afklaring af præmisser hurtigt spiller bolden over til den studerende. Det er nemlig den studerende, der skal sætte ord på sit problem og gøre mig forståelig, hvad sagen drejer sig om. Jeg spørger til afgrænsning, og hvad der forinden er gjort, og hvilke idéer vedkommende selv har vedr. mulige kilder til information. Oplysning om opgavens omfang og den tid, der er afsat til opgaven, får jeg afklaret undervejs.

Først herefter kan vi sammen diskutere, hvordan problemformuleringen kan gøres søgbar og begynde at lægge en indledende strategi.

Sagt med det samme: Book-en-bibliotekar er et ressourcekrævende tilbud, der kræver en anden og ikke mindre forberedelse end til traditionel undervisning. Her er det den eller de studerende og deres opgave, der er i centrum, og ofte drejer det sig om et emne, man ikke på forhånd har viden eller indblik i. Brugt efter hensigten er det vel at mærke begge parter, der møder forberedt til samtalen, altså både studerende og bibliotekar!

I Book-en-bibliotekar er det den studerende, der er den faglige ekspert og ikke bibliotekaren. Faktisk er det en fordel, at bibliotekaren ikke er det – så kan man nemlig med fuld ret stille alle de "dumme" spørgsmål, der er gode at have med i en afklaringsproces.

Bibliotekariske kompetencer

Efterspurgte bibliotekariske kompetencer er professionel viden om information og gode kommunikative kompetencer, evne til at lytte, at spørge ind og opfange pointer, evne til at samarbejde tværfagligt og indgå i en ligeværdig dialog.

Overført fra konferencens budskab kan vi endelig spørge os selv, om vi bibliotekarer har kompetencerne, lysten og overskuddet til at være innovative og slippe kontrollen – tør vi i mødet med brugeren sætte vores egen faglighed og personlighed i spil?

Yderligere information om konferencen kan findes på:

www.learningobjectsworld.dk/uk/Programme.html

Uddannelsesmodellen via pensumplaner er beregnet på at fremme de studerendes tilegnelse af evne til innovation og entreprenørskab.

Illegale lærebøger

Af Christian B. Knudsen

Lærebøger er den primære litteratur for praktisk taget alle studerende under størstedelen af deres uddannelse. De er dyre. De er også tunge. I et givet kursus skal alle studerende have den samme bog. Bibliotekerne kan, eller vil, ikke levere klassesæt, og det er tvivlsomt, om der ville være den store efterspørgsel, fordi mange undervisere forventer at de studerende anskaffer bøgerne.

Christian B. Knudsen
Forskningsbibliotekar, KB
CBK@kb.dk

Denne praxis er opskriften på en pengemaskine for forlagene – derfor er lærebøger heller ikke noget, vi i større omfang ser tilbudt som e-bøger fra forlagene, de ville miste omsætning. Det er også beskrivelsen af en situation, hvor det kun er et spørgsmål om tid før, kreative studerende finder en praktisk løsning på deres økonomiske problemer. Hvis forlagene ikke kan levere billige, helst elektroniske, lærebøger, må man skaffe dem selv.

Hvad sker der?

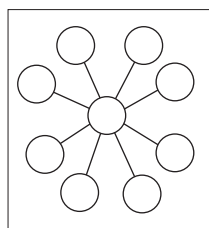
Og det er præcist, hvad der er ved at ske. En af nyhederne på Slashdot, et nyhedssite for nørder, den 1. juli¹, handlede om at Pearson Education havde bedt sitet "Textbook Torrents" om at fjerne 79 torrents, der gav adgang til digitale udgaver af deres lærebøger.

Hvad betyder det egentlig? Og hvilke konsekvenser har det for bibliotekernes arbejde med e-bøger?

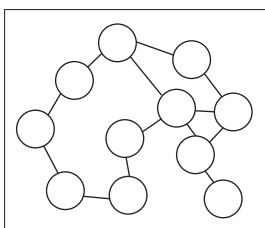
Hvad er torrents

IT-verdenen har en masse fagudtryk, der ikke umiddelbart er særligt forståelige for udenforstående. Torrents er et af dem.

Når en gruppe af brugere skal dele store mængder information over nettet, er der to fundamentalt forskellige tilgange – den centralistiske og den distribuerede.

Figur 1

Figur 2

I den centralistiske fildeling ligger data på en central server (figur 1), og brugerne kopierer herfra. I den distribuerede ligger kopier af data lokalt hos andre brugere (figur 2), og man kopierer fra flere brugere.

En af de mere brugte løsninger i brug til distribueret fildeling er torrents. En bruger har en fil, hun ønsker at dele med andre. For at gøre det, skaber hun, ved hjælp af et simpelt program, gratis tilgængeligt på internettet, en såkaldt torrent. Filen indeholder metadata om filen. Torrenten lægges på en såkaldt tracker, en server på internettet, der deler torrent-filen, og fortæller, hvor man kan finde den delte fil. Andre brugere henter torrenten, og begynder at downloade den delte fil. Filen hentes ned i mindre stumper, der efterfølgende samles til en kopi af filen. Efterhånden, som der kommer flere brugere til, kan filen hentes fra flere forskellige computere, og en ny bruger henter stumper af filen fra mange forskellige steder.

Torrents har, ikke uden grund, ry for at være rygraden i piratkopiering. Centrale filservere, hvorfra man kan hente piratkopier, tilhører fortiden; de var for simple for myndighederne at finde og lukke. Den distribuerede deling af kopierne gør systemet meget robust overfor forsøg på at lukke dem. Men teknologien bruges også i stor stil til legale formål, en af de større brugere er online-spillet World of Warcraft, der har valgt at distribuere opdateringer ved hjælp af torrents.

Og hvad betyder det?

Godt, og så en gang til på dansk: Studerende over hele verdenen er blevet trætte af at betale formuer for deres lærebøger, og gider i øvrigt heller ikke

slæbe på dem. Så de har på egen hånd besluttet sig for at digitalisere lærebøgerne, og stille dem gratis til rådighed for hinanden på nettet. Og i den bedste akademiske tradition, har de også besluttet sig for at være ligeglade med, at det er ulovligt – det omgivende samfunds regler gælder ikke for den lærde republik!

Hvad ligger der?

Ja, det ved jeg ikke, for det er jo ulovligt, og som ansat på et bibliotek, kan jeg bestemt ikke tillade mig at downloade bøger på ulovlig vis. Så jeg ved ikke, hvilken kvalitet bøgerne har. Jeg kan derimod godt registrere mig på sitet, og se hvad der ligger.

Og der er meget! Inden for mit eget fag, kemi, er der i skrivende stund 185 delte bøger. De dækker stort set hele kemien – næsten alle standardlærebøgerne er der, og der er også en pæn portion mere avancerede bøger.

Jeg har ikke minutløst sammenholdt piratkopierne med pensumlistene, men det er min vurdering, at den gennemsnitlige kemistuderende ikke længere behøver at købe lærebøger. Hvis altså han tør løbe risikoen for at blive fanget af forlagenes advokater.

Erfaringerne fra musikindustrien

Forlag, der udgiver lærebøger, står med andre ord med et alvorligt problem. Ser man på udviklingen i musikindustrien, er der ingen tvivl om at de kommer til at tabe store penge. Da CD'en i begyndelsen af 80'erne kom på markedet, eksploderede musiksælget. Alle skulle have skiftet deres LP-samlinger ud med CD'er. I årene efter levede musikindustrien godt, men ude på internettet

¹ <http://news.slashdot.org/news/08/07/01/1838205.shtml>. Deres tagline er "News for nerds, stuff that matters".

var en revolution undervejs. Et nyt format, MP3, der kunne lagre musik i ganske høj kvalitet, og fyldte så lidt, at det kunne deles på nettet, var blevet opfundet. Musikindustrien ignorerede udviklingen. Forbrugere, der ønskede at høre musik på deres computere og de nye musikafspillere, kunne kun få deres MP3-filer ved at kopiere CD'er. Derfra var der kun et meget lille skridt til at dele filerne på nettet - i dag typisk ved hjælp af torrents.

Industrien forsøgte på flere forskellige måder at forhindre det, bl.a. ved at kopisikre deres CD'er og ved at sagsøge fildelere for astronomiske beløb. Kopisikringen blev brudt hurtigere end den kunne udvikles, og retssagerne fik mange yngre mennesker til at betragte musikindustrien som pengegrisk og amoralsk, basalt set onde mennesker.

Man skal tage musikindustriens estimater over, hvor mange penge de har tabt på piratkopiering med temmelig meget salt. Faldet i deres omsætning kan i høj grad forklares ved, at vi nu har erstattet vores LP'er med CD'er, og at de arbejder på et marked, der er under kraftigt pres fra underholdning på internettet. Der er dog ingen tvivl om, at piratkopiering har medført tab for industrien, om ikke andet har de brugt mange penge på advokater.

Efter en del år opdagede man mulighederne for at sælge musik på nettet direkte til brugerne, og Apple tjener styrtende med penge på netop den handel. Musikindustrien lader til at overleve, den har bare skullet finde andre forretningsmodeller. Og mens den smølede med at gøre det, tabte den store penge.

Og nu går forlagene digitalt. De prøver at beskytte deres rettigheder med kopisikring og begrænsninger af mulighederne for at copy-paste. De udvikler PDF-filer, der kun kan åbnes 10 gange i alt eller kun i en uge. De begrænser printmulighederne til et bestemt antal sider om dagen, eller en bestemt procentdel i alt.

Erfaringen fra musikindustrien er enkel og klar. Kopisikringen er allerede brudt, eller bliver det i løbet af få måneder². Og uanset hvad forlagene stiller op, vil deres bøger blive spredt på nettet. Der er dog ikke noget, der tyder på at forlagene rent faktisk har lært ret meget af deres kolleger i musikindustrien.

Langsigtede konsekvenser

Hvad vil det betyde for bibliotekerne? Ikke meget. Lærebøger er noget de fleste af vores brugere selv skal anskaffe, og piratkopiering kommer ikke til at påvirke os. Mere avancerede monografier vil også blive piratkopieret, men efterspørgslen vil være lille, og bibliotekerne skal blot være i stand til at levere litteraturen hurtigt, stabilt, og i de formater brugerne vil have. Piratkopiering af musik har ikke reduceret folkebibliotekernes udlån af musik.

To ting skal vi dog være opmærksomme på. Når vi stiller e-bøger til rådighed for brugerne, har vi en forpligtelse til at gøre, hvad vi kan for at forhindre piratkopiering. Vi skal nødig pådrage os juridisk ansvar for spredningen af ulovligt materiale. Det er et spørgsmål, der allerede er dækket af de fleste licensaftaler.

Det andet forhold, vi skal holde øje med, er den fremtidige udvikling af e-bogsmarkedet. Det er min forudsigelse, at e-bøger vil følge samme udvikling, som salget af musik. Den største forhandler af musik er iTunes, hvor forbrugerne loyalt indkøber musik, de let kunne få gratis, fordi brugsoplevelsen er uovertruffen, og kædet sammen med bærbare musikafspillere af høj kvalitet, brugervenlighed og design. Amazon har muligvis fundet modellen, spørgsmålet er, om de har de kvalifikationer indenfor markedsføring og design, der har gjort iPodden til en succes.

² Min etik forbyder mig at give links til sites, der tilbyder at bryde kopisikringen af e-bøger. Dette blads målgruppe skulle også selv være i stand til at finde de relevante sider på internettet.

Ufuldstændige løsninger virker ikke.
Men EBSCONET gør!

Fra start til slut - EBSCONET forenkler processen for indkøb, administration, adgang og giver en samlet oversigt over dine e-ressourcer.

Med sofistikeret værktøj for aktivering og registrering, kombineret med øjeblikkelig adgang til omfattende tidsskriftsinformation, leverer EBSCONET det som mange konkurrerende systemer lover: et sandt håndteringsværktøj for e-ressourcer!

Med mere end 3 millioner abonnementsbestillinger, brugergrænseflade tilgængeligt på 21 sprog og højst 3 klik til den ønskede information, er EBSCONET det mest brugervenlige og intuitive abonnementshåndterings- og e-ressourcesystem på markedet.

Opdag hvad 16.000 brugere allerede ved om EBSCONET.

Fra indkøb til adgang, fra administration til evaluering - vi viser vej!

EBSCO Information Services
4th Floor, Kingmaker House, Station Road
New Barnet EN5 1NZ - England
Phone: 44-20-8447-4200 - Fax: 44-20-8440-2205
E-mail: nordic@ebSCO.com

EBSCO
INFORMATION SERVICES
www.ebsco.com

Programgruppen Nye Institutioner – fagre nye verden for UVM-institutionerne og DEFF?

Af Lars Kofoed Jensen, Bente Thorup Andersen og Mai Aggerbeck

De nye i DEFF

En ny programgruppe har set dagens lys i DEFF. Nye Institutioner (NI) blev etableret for at sikre en varetægt af UVM-institutionernes deltagelse i og ønsker til udviklingen i DEFF. Det er programgruppens primære opgave.

Lars Kofoed Jensen
IT Chef, Den Flerfaglige Professionshøjskole i Region Hovedstaden
kj@fredersem.dk
Bente Thorup Andersen
Bibliotekar, Nordjyllands Erhvervsakademi
bta@noea.dk
Mai Aggerbeck
Bibliotekar, VIA bibliotekerne, VIA University College
MAI@VIAUC.DK

På det overordnede plan arbejder programgruppen med synlighed, forankring og driftsmæssige løsninger ud fra tanken om den nye fagre verden for biblioteksfunktionen på de ovennævnte institutioner, som skal imødekomme et væld af såvel eksterne som interne udfordringer og omstillinger. Disse betoner behovet for nye samarbejdsrelationer mellem bibliotek og uddannelse.

I forlængelse heraf har vi i programgruppen i etableringsfasen gjort os mange overvejelser over betydningen af såvel den bibliotekspolitiske som den samfundsmæssige ramme, vi har skullet og fortsat skal arbejde indenfor; en ramme, der kan beskrives som et kontinuum mellem på den ene side de nye tendenser i samfundet, herunder de politiske krav til uddannelserne, og på den anden side den enkelte interessents behov i en lokal kontekst. Formuleringen af vore indsatsområder og konkrete projekter udspringer af disse refleksioner, der rummer spørgsmålene om, hvilke udfordringer biblioteksfunktionen står overfor i fremtiden, og hvorledes de politiske krav opleves af den enkelte.

En central forudsætning for programgruppens arbejde har på denne baggrund været at se på sammenhængen mellem NI/DEFF og virkelighedens praksis. Hvordan er institutionernes kendskab til DEFF? Hvordan kan NI/DEFF være med til at kvalificere udviklingen af biblioteksfunktionen i relation til de nye krav og tendenser, som nævnt ovenfor? En kvalitativ interviewundersøgelse i foråret 2008 har leveret svarene på blandt andre disse spørgsmål. Denne undersøgelse skal på længere sigt danne udgangspunkt for udviklingen af en kommunikationsstrategi i DEFF-regi.

Endelig er det karakteristisk for alle vore projekter, at vi tænker dem ind i forhold til videnstyring på såvel det politiske, det organisatoriske som det praktiske plan. Vores begrundelse for

denne tilgang beror på den opfattelse, at enhver forandring af praksis med implementering for øje forudsætter, at man forholder sig til disse tre niveauer.

Udvikling af en kommunikationsstrategi

Kommunikationsstrategien, der endnu er under udvikling, vil i fremtiden være et redskab, der både skal fungere som en synliggørelse og konsolidering af bibliotek og uddannelse i NI og som et redskab, DEFF kan gøre brug af for at afklare og imødekomme UVM-institutionernes forventninger og behov. Tanken med kommunikationsstrategien er således, at den vil kunne fungere som brobygger mellem NI/DEFF og vore interessenter i mere end en forstand.

Nogle af pointerne fra den kvalitative interviewundersøgelse kan vi allerede afsløre her. Væsentligt er det for det første at fremhæve parternes manglende kendskab til hinanden. Interviewundersøgelsen blotlægger således netop behovet for en bedre kommunikation mellem NI/DEFF og interessenterne. For det andet understreger flere af informanterne fra praksis, at fremtidens driftsmæssige løsninger i højere grad, end det er tilfældet i dag, bør udvikles med tanke på mennesket – det vil sige bibliotekar, undervisere og studerende – i den lokale kontekst.

Planen er i forlængelse af ovenstående, at de fremtidige projekter i NI skal udvikles i en tættere kommunikation med interessenterne i praksis for at modsvare deres behov. Nedenfor følger et par eksempler på NI's igangværende og kommende projekter.

Projekt Libguide for de gymnasiale uddannelser – et samarbejdsprojekt mellem bibliotekar og undervisere

Det er ikke kun projekter til hele eller halve millioner, vi beskæftiger os med; også mindre

projekter kan støtte op om programgruppens strategi- og handleplan og bringe noget konstruktivt med sig.

Inden for de gymnasiale uddannelser, HTX, HHX og STX, har man efterlyst et system ”i retning af UB-testen, men målrettet de gymnasiale elever”. Ansvar for udviklingen af elevernes informationskompetence er ifølge programgruppens opfattelse ikke en opgave, der kan løses alene af biblioteksfunktionen. Arbejdet med elevernes informationskompetence skal bredes ud og integreres i såvel den faglige undervisning som i udviklingen af elevernes studiekompetence generelt. Biblioteksfunktionen skal tættere på uddannelserne.

Projektet Libguide er et eksempel på et mindre projekt, der kan bidrage til integration mellem bibliotek og uddannelse. Det er et e-læringsprogram i informationssøgning til brug på tværs af de tre gymnasiale uddannelser.

DEFF har bevilliget støtte til et afklaringsprojekt på én af de gymnasiale uddannelser nemlig Holstebro Tekniske Gymnasium. Afklaringsprojektet løber i perioden fra maj til november 2008, og projektet skal både afprøve og evaluere selve idéen og desuden teste relevant eksisterende software. I afklaringsprojektet medvirker 4 undervisere og 2 bibliotekar. To af underviserne bruger projektet som led i deres masteruddannelse i Kommunikation & IT.

Libguide er tænkt som et introprogram til udvikling af gymnasieelevernes informationskompetence, og skal

- Facilitere til at eleverne igennem gymnasieuddannelsen udvikler sig fra at være elever til at blive studerende. Projektet skal i forlængelse heraf implementeres på 1. semester, hvor der på de tre retninger er fokus på studieteknik.

- Stimulere elevernes fantasi og kombinations-
evne – egenskaber, som er vigtige i informati-
onssøgningsprocessen.
- Have en høj underholdningsværdi, idet det er
de 16-17-årige, der er målgruppen. Tanken er
at inddrage elementer fra computerspil. Der er
i den sammenhæng søgt inspiration fra blandt
andet UB-testen og SWIM.
- Indeholde både færdige tests og en værktøjskasse med moduler, som man frit kan sammensætte efter behov. Der skal endvidere være mulighed for helt fra bunden at udforme og udvikle egne moduler til præcis det aktuelle projekt, som eleverne arbejder med.

Libguide skal – i bedste web 2.0-ånd, fungere som en platform for videndeling for gymnasiebibliotekarer og undervisere, i og med at brugerne på tværs af uddannelser og institutioner får adgang til de opgaver, der bliver lagt ud, og dermed kan bruge, redigere og videreudvikle disse.

Med dette projekt får gymnasiebibliotekarere og undervisere forhåbentlig en hjælpende hånd – og de videregående uddannelser nogle mere informationskompetente studerende!

Projekt E-bog

Adgang til digitale undervisningsmaterialer er i vekslede grad mulig på forskellige uddannelses-typer. På mange uddannelser har de studerende adgang til relevante artikler fra internationale online tidsskriftsbaser; på andre uddannelser eksisterer undervisningsmaterialet i langt overvejende grad kun analogt. Værdien af digitalt undervisningsmateriale er stor i de situationer, hvor der arbejdes med asynkrone virtuelle undervisningsforløb/e-læring; men også i den almindelige daglige undervisning og vejledning kan man have stor gavn af digitaliseret undervisningsmateriale. Adgangen til digitaliseret materiale understøtter desuden de politiske krav til uddannelserne om at der skal være nem adgang elektroniske ressourcer.

Ét af disse projekter er e-bogslån til studerende gennem den studerendes uddannelsesbibliotek. På tre forskellige professionshøjskoler vil der i efteråret i 2008 og i foråret 2009 blive lavet et forsøg, hvor studerende 24 timer i døgnet kan låne bøger elektronisk – som i princippet altid vil være tilgængelige, uanset hvor den studerende befinder sig. De elektroniske bøger kan lånes i 7 dage, men kan først genlånes efter 30 dages karenstid. De studerende fremsøger de elektroniske bøger i bibliotekets OPAC og downloader bogen til egen computer. I forsøgsperioden vil der blive testet på materialeudvalget, som i første omgang vil omfatte hele e-bogsbasen. Senere vil kun de bøger, biblioteket køber adgang til, blive tilgængelige for de studerende. Det er ikke på noget tidspunkt muligt at printe eller copy/paste de lånte bøger.

Efter forsøgsperioden vil der blive foretaget en såvel kvantitativ som kvalitativ undersøgelse af de studerendes brug og gavn af e-bøger som supplerende studiemateriale. E-bogsleverandøren vil levere kvantitativt statistisk materiale, som sammen med en kvalitativ undersøgelse af de studerendes oplevelser af e-bogsressourcen vil danne grundlag for en forhandling med e-bogsleverandøren om den bedste model for en fremtidig national aftale om e-bogsudlån på uddannelsesbibliotekerne. DEFF har givet tilsagn til iværksættelsen af undersøgelsen.

Projekt Databrønd

Hvad er en databrønd? Databrøndens formål er at opsamle metadata for relevante nationale og internationale elektroniske publiceringer, som forskellige bibliotekssøgeportaler kan høste data fra. For brugerne vil en søgning i et biblioteks-søgesystem vise poster fra såvel den lokale (fysiske) samling som fra de elektroniske ressourcer, der er tilgængelige på det pågældende bibliotek. Brugeren vil opleve, at der ikke skal foretages opslag i flere forskellige søgesystemer, men at ét system henter data fra mange leverandører. Denne funktionalitet benævnes Integrated Search og kendes fra Det Kongelige Biblioteks Primo og Statsbiblioteks Summa.

Det konkrete projekt, der er forankret i programområdet Informationsforsyning, arbejder med at afklare mulighederne for at lave nationale databrønde for e-tidsskrifter og e-bøger, der kan anvendes som datagrundlag i forbindelse med integreret søgning. Forundersøgelsen skal for det første afklare hvilke tekniske forudsætninger, der skal være til stede, før brønden/brøndene kan etableres og for det andet, om der hos såvel leverandører som hos aftagere af data eksisterer den fornødne interesse for projektet. Databrøndsprojektet har national karakter og skal favne såvel de store forskningsbibliotekers behov for adgang til metadata som de små uddannelsesbibliotekers. Hvor en række af forskningsbibliotekerne selv kan løfte store udviklingsopgaver, er de mindre afhængige af, at leverandøren af biblioteks-systemet finder det kommercielt interessant at skabe kobling mellem det etablerede system og databrøndens data.

Afklaringsprojektet skal give bud på generiske spørgsmål om mulige datastrømme, potentielle leverandører af data og mulige fuldtækstleverancer, internationale erfaringer, licensproblematikker, bearbejdning af data og forskellige aftageres behov for dataleverancer eller høstning af data.

Projektet udmunder i en afsluttende workshop ultimo september 2008, og den endelige afrapportering forventes i oktober. NI indgår i forundersøgelsen med henblik på at varetage UVM institutionernes specifikke behov og ønsker i projektet.

På baggrund af afklaringsprojektet tages efterfølgende stilling til udbudsrunde og den egentlige udvikling af databrønden.

Projekt PURE

Professionshøjskolerne er i lighed med universiteter forpligtet til at dokumentere deres videnproduktion. Da professionshøjskolerne i den sammenhæng har et ensartet registreringsbehov er det oplagt, at man i professionshøjskolerne etablerer fællesskaber efter samme model som universiteterne. En arbejdsgruppe af bibliotekarere fra Professionshøjskolernes biblioteksfunktioner har således arbejdet på at etablere en national løsning for elektronisk distribution af professionshøjskolernes videnproduktion. Fordelen herved er blandt andet at undgå en parallel udvikling af individuelle driftsløsninger, som måske er indbydes uforenelige.

Professionshøjskolernes rektorkollegium har accepteret at anvende denne fælles løsning, og DEFF støtter udvikling af systemet med et tilskud. Samarbejdet er nu formaliseret i en PURE-styregruppe, der har ét medlem fra hver professionshøjskole og et fælles budget.

Arbejdet med udvikling af systemet, som er baseret på PURE platformen, pågår i efteråret 2008 og i løbet af 2009 kan professionshøjskolerne implementere systemet. Når systemet er implementeret, vil institutionernes videnproduktion og forskningsresultater løbende blive uploadede til forskningsdatabasen og på den måde blive tilgængelig for interessenter i og uden for professionshøjskoleverdenen. Dette projekt bidrager på den ene side til en konsolidering af professionshøjskolernes biblioteker, og på den anden side konsolideres bibliotekets rolle i forhold til arbejdet med videnstyring og videnorganisering.

Samarbejdsrelationer og netværk

Afslutningsvist skal det nævnes, at programgruppen har indledt et formaliseret samarbejde med en række eksterne interessenter, hvor der er et klart interessefællesskab; herunder skal blandt andre nævnes VidenDanmark og ASB Knowledge Communication Lab. Programgruppens fokus på ekstern netværksudvikling beror på den idé, at disse eksterne partnere gennem videnkommunikation kan bidrage med inspiration, idéudvikling og perspektivering af programgruppens arbejde nu og i fremtidens fagre nye verden.

Du kan læse mere om programrådets aktuelle projekter, indsatsområder med videre på programrådets wiki: <https://infoshare.dtv.dk/twiki/bin/view/NyeInstitutioner/WebHome>

Programgruppen Arkitektur & Middleware – hvad for en fisk?

Af Karina Steffen

I 2007 blev jeg som projektkonsulent tilknyttet programgruppen Arkitektur & Middleware, videre forkortet A&M. Min opgave var at bistå formanden og programgruppens medlemmer med udfærdigelse af ansøgninger og forberedelse af oplæg til programgruppens møder, der kunne tjene som diskussionsgrundlag til eventuelt kommende projekter.

Karina Steffen
Projektleder
Statsbiblioteket
kst@statsbiblioteket.dk

Dette arbejde har givet mig en ganske god indsigt i, hvad programgruppen egentlig beskæftiger sig med og hvordan den arbejder, hvilket jeg vil prøve at viderefremme med denne artikel.

Programgruppens navn er forståeligt i IT-faglige kredse men i samtale med biblioteksfaglige kolleger måtte jeg konstatere at det ikke slog an. Et par forklarende ord på programgruppens navn er vist derfor på sin plads som det første.

Hvad for en fisk?

Ministeriet for videnskab, teknologi og udvikling beskriver i sin hvidbog om IT-arkitektur smukt begrebet arkitektur med en metafor, der gør det lettere at forstå¹.

Udviklingen af offentlige IT-systemer er et forløb med mange lighedspunkter med byudvikling. I vore byer er der utallige projekter i gang og det er svært at overskue alle detaljer. Derfor er der brug for nogle overordnede planlægningsrammer, som sikrer en ordnet udbygning og systemer med bedre mulighed for sammenhæng.

IT-arkitekturarbejdet kan sammenlignes med byplanlægning, der planlægger fælles ressourcer og lægger regler for anvendelse af disse, for eksempel fælles sikkerhedsløsninger. IT-arkitektur kan – ligesom anden byplanlægning, der spænder fra overordnet national/regional planlægning til planlægning for et lokalområde – udvikles på flere niveauer:

- Nationalt.
- Sektor/servicefællesskab/indsatsområde.
- Enkelt organisation/myndighed.

En byplan sætter rammer for byens udvikling – udpegning af erhvervs- og boligområder, krav

til vand-, varme og el-forsyning, planlægning af trafikbelastning. En byplan er en social overskomsomst, som muliggør en fornuftig udvikling af byen gennem de lokale projekter, som byens indbyggere og virksomheder gennemfører.

I programgruppen forsøger man altså at koordinere den nationale udvikling på IT-området indenfor bibliotekssektoren under skyldig hensyntagen til det nationale og de enkelte bibliotekers behov.

Analogien over til bibliotekssektoren kunne være brugen af Nationalbibliografien, anvendelse af dataforsyning fra DanBib og Worldcat og brugen af fx MARC-formaterne og de tilhørende katalogiseringsregler. Andre eksempler er det nationale lånesamarbejde og dets understøttelse via DanBib og anvendelse af standarder som Z39.50 og NCIP. Der er området omkring identifikatorer som ISBN og ISSN og deres pendanter for elektronisk materiale, som er under international udvikling (fx URN – Uniform Resource Name og DOI – Digital Object Identifier). I programgruppen er der derfor bl.a. fokus på at sikre brugen af allerede etablerede standarder, samt at udvide og berige med nye relevante standarder og middleware.

Etablering af services er en fælles investering, og brugen af disse reguleres med henblik på at opnå en acceptabel rentabilitet af investeringen, samtidig med at den kan tilbydes til en attraktiv pris for den enkelte ejendom.

I IT-verdenen er der på samme måde behov for både regulering af det enkelte systems opbygning og etablering af fælles services på områder hvor det er hensigtsmæssigt at løse opgaverne i fællesskab. For begge disse tiltag er en standardisering af tilslutningspunkterne (i form af

veldefinerede grænsesnit) en forudsætning for at opnå sammenhæng mellem IT-systemerne².

Middleware³ er computer software, der forbinder software komponenter eller applikationer sammen. Softwaren består af et set services der gør samspillet mellem flere forskellige applikationer og data på tværs af netværk muligt. Middlewaren befinder sig imellem den applikationssoftware der skal kommunikere og er derfor midlet til at få arkitekturen til at hænge sammen.

Programgruppens navn dækker altså over et forum hvor medlemmerne, der kommer fra et bredt spektrum af forskningsbiblioteker i Danmark, forsøger at koordinere, aftale og udvikle en fælles arkitektur til glæde for alle og sikre at den nødvendige middleware er til rådighed for dette og at de elementer, der ligger i programgrupperne Mødet med brugeren (grænseflader) og Informationsforsyning (data), kan snakke sammen i en tværgående arkitektur. Programgruppernes respektive ansvarsområde kunne sættes i forhold til hinanden, som illustreret herunder⁴.

Mødet med brugeren	Arkitektur
Middleware	
Informationsforsyning	

² Hvidbog om IT-arkitektur: <http://videnskabsministeriet.dk/site/forside/publikationer/2003/hvidbog-om-it-arkitektur>

³ Definition af middleware: <http://en.wikipedia.org/wiki/Middleware>

⁴ Programgruppens oplæg ved Mødet med Styregruppen den 20. juni 2007: www.deff.dk/show-file.aspx?IdGuid={739573D7-28E3-4299-B2ED-DCA147657E69}

¹ Hvidbog om IT-arkitektur: <http://videnskabsministeriet.dk/site/forside/publikationer/2003/hvidbog-om-it-arkitektur>

I programgruppen forsøger man at koordinere den nationale udvikling på IT-området indenfor bibliotekssektoren under skyldig hensyntagen til det nationale og de enkelte bibliotekers behov.

Arbejdet i gruppen

Logistikken omkring programgruppens møder, mødereferater mv. bliver håndteret af den tilknyttede DEFF-koordinator. I A & M er det Jakob Heide Petersen, der sørger for at møderne planlægges og at mødereferaterne skrives. Møderne er derfor altid velstrukturerede og kan gennemføres effektivt, så medlemmerne kan koncentrere sig om at bidrage med det, de er bedst til.

Programgruppen mødes ca. 4 gange årligt og mødecyklussen er koordineret med DEFF styregruppens mødecyklus således at sagsbehandlingen af projektansøgninger kan forløbe smidigt og så hurtigt, som muligt.

Programgruppen har, som nævnt, medlemmer fra alle landets store forskningsbiblioteker og dermed mange interessenter, der har en mening om de projektansøgninger og idéer, der skal høres, diskuteres og vurderes: er idéen grundlag nok for at oprette og finansiere et projekt i DEFF-regi? Fører et givent projektforslag frem til de overordnede mål A & M har sat sig? Er der nogle af programgruppens medlemmer, der er interesserede i at løfte et givent projektforslag og drive det? Kan programgruppen anbefale styregruppen at støtte et givent projekt og dermed bevillige de ansøgte penge?

Man skal huske at programgruppen ikke blot er et diskussionsforum, men at medlemmerne er udførende, på hver sin måde, i projekter der igangsættes og sikkerheden for at projekter gennemføres med succes øges på den måde betragteligt. Netop gruppens sammensætning gør, at mange af de politisk ømtålelige beslutninger kan afklares eller identificeres inden et projekt søsættes.

Arbejdet i programgruppen er fokuseret på at generere idéer og initiere projekter, der ligger indenfor programgruppens indsatsområder. Idéerne og initiativerne kommer størstedels fra programgruppens egne medlemmer men også fra andre i bibliotekssektoren, kan der komme ansøgninger om støtte til udviklingsprojekter.

Det er spændende at opspore de rigtige idéer og sikre at fagligt kompetente medarbejdere kan og vil engagere sig i gennemførelsen, udtaler gruppens formand Arne Sørensen, Statsbiblioteket. Arne repræsenterer, som resten af gruppens medlemmer⁵, også et af de store forskningsbiblioteker.

Når man får til opgave at skrive en artikel, får man også mulighed for at stille nogle spørgsmål, man ellers ikke stiller og jeg tog derfor fat i formanden.

Rollen som formand i programgruppen har et væsentligt politisk element, hvor det er vigtigt at gå den rette balancegang mellem hensyn til særlige lokale løsninger og nye nationale mere harmoniserede løsninger, siger Arne.

På spørgsmålet om, hvad det er vigtigst at have fokus på i den nærmeste tid, får jeg efter lidt overvejelser tre bud på konkrete projekter, formanden vil fremhæve.

Det er vigtigt at højere læreanstalter og biblioteker nu tager WAYF til sig. WAYF er en middleware, der giver brugeren mulighed for med et login på sin egen institution at få differentieret adgang til tjenester såsom tidsskriftsdatabaser, biblioteksarkiver og lignende.

Den netop afsluttede undersøgelse om DanBib som ægte fælles katalog, hvor rigtigt mange biblioteker deltog i et godt fælles stykke arbejde, er

også et vigtigt fokuspunkt. Det er et projekt, der skal bæres videre, da chancen for en succesfuld gennemførelse af netop den vision, – selvom det er svært at blive enige, er mere realistisk end nogensinde, siger Arne.

Der skal også arbejdes meget mere intensivt med nye forretningsmodeller for bibliotekerne. Forretningsmodellerne er basis for, at nogle biblioteker kan drifte systemer for andre og dermed give fællesskabet fordelene ved konsolidering og centralisering af ensartede opgaver, slutter Arne, der dermed har dækket tre af programgruppens indsatsområder fra handlingsplanen.

For programgruppen arbejder selvfølgelig fokuseret og koordineret og har dermed selvfølgelig i fællesskab aftalt en handlingsplan⁶, der definerer de indsatsområder, programgruppen vil koncentrere sin indsats omkring, nemlig:

- Forenkling og konsolidering i nationale fællesskaber
- Arkitektur og grænseflader for ”Integrated Search”
- Bruger- og adgangsstyring
- Biblioteket i det digitale Danmark
- Forretningsprocesser
-

Flere detaljer om programgruppen arbejde, status på projekter, detaljer omkring handlingsplan mm. kan altid ses på programgruppens wiki: <https://infoshare.dtv.dk/twiki/pub/ArkitekturMiddleware/WebHome>

Idéerne og initiativerne kommer størstedels fra programgruppens egne medlemmer men også fra andre i bibliotekssektoren, kan der komme ansøgninger om støtte til udviklingsprojekter.

⁵ Programgruppens medlemmer: <https://infoshare.dtv.dk/twiki/bin/view/ArkitekturMiddleware/WebHome>

⁶ Handlingsplan https://infoshare.dtv.dk/twiki/pub/ArkitekturMiddleware/WebHome/Handlingsplan_2007_og_frem.doc

Mødet med brugeren

Af Thomas E. Vibjerg Hansen

– en programgruppe under DEFF, som ønsker at skabe et innovativt udviklingsmiljø med brugeren i centrum i de danske fag- og forskningsbiblioteker.

Thomas E. Vibjerg Hansen
Udviklingskonsulent
tvh@aub.aau.dk

Kort om "Mødet med Brugeren"

Tænker man på at udvikle ens "møde med brugeren", så er programgruppen Mødet med Brugeren stedet, man kan sende en ansøgning til. Vi giver sparring, og udvælger hvilke projekter, som skal indstilles til DEFF's styregruppe.

Programgruppen Mødet med Brugeren har grundlæggende to opgaver. Den ene er at forholde sig til projektansøgninger fra kolleger på de danske fag- og forskningsbiblioteker og evt. indstille dem til DEFF's styregruppe, som i sidste instans vender tommelfingeren op eller ned i forhold til økonomisk støtte. Den anden er at lave aktiviteter, som kan inspirere og 'nurse' udviklingsmiljøet omkring vores møder med brugerne.

Alt, hvad der har at gøre med fag- og forskningsbibliotekernes forskellige møder med dets brugere, er af interesse for Mødet med Brugeren. Det spænder fra møder, som handler om tilgængelighed og brugerens adgang til information til møder af pædagogisk karakter, som handler om bibliotekets rolle i brugerens tilegnelse af viden, udvikling af informationskompetence og understøttelse af brugerens samlede læreproces.

Forståelsen af, hvem brugeren er, spænder også vidt. Det kan være den studerende, eleven, forskeren, underviseren, vejlederen eller...

Projekter fra kollegerne

Vi søger de gode idéer, som opstår mellem kolleger på bibliotekerne. Vi er derfor altid på jagt efter ansøgninger til biblioteksprojekter der:

- Udvikler brugbare og brugervenlige services eller produkter.
- Eksperimenterer med nye udtryk og nye kommunikationsformer.
- Leverer effektiv informationsforsyning.
- Understøtter tilgængelighed og læring af materialer.

Nedenfor kan man se, hvilke projektansøgninger der i 2007-2008 har fundet vej gennem nåleøjet og fået økonomisk støtte.

Levende Billeder

Formålet med projektet er at undersøge, hvilke muligheder bibliotekerne har for at bruge internettet som et effektivt markedsføringsredskab. Projektet skal eksperimentere med levende billeder (kortere filmklip med lyd) til promovning af udvalgte biblioteksservices.

Plagiering Webtutorial

Projektet vil lave et e-læringsværktøj til fri benyttelse og gavn for undervisere, vejledere og studerende på universitetet om regler og redelighed indenfor akademisk informationshåndtering.

UBtesten – in English

UBtesten er blevet oversat fra dansk til engelsk og vil herefter kunne bidrage til forståelse og tydeliggørelse af nogle af de færdighedskrav og kompetencefordringer, der stilles til studerende i Danmark. Det er et selvevalueringsværktøj, som viser, hvad der kræves af akademisk informationshåndtering, dvs. praktiske biblioteks-færdighe-

der og intellektuel informationskompetence, for at gennemføre et universitetsstudium.

Usability Primo

Projektet vil undersøge, hvordan forskningsbibliotekernes kernebrugere interagerer med Primo's brugergrænseflade og features, herunder søgefund, der indeholder blandede ressourcer, sociale teknologier som tagging, mulighed for at skrive resumeer, bogforside m.m.

Sidder der nogen med en bedre idé, så er det bare om at finde vej hen til tastene og skrive til os.

Aktiviteter for kollegerne

Vi har indtil videre i vores periode stablet tre arrangementer på benene for at inspirere og 'nurse' udviklingsmiljøet. Der har været tale om arrangementer, som har handlet om:

Kreativ anvendelse af data.

En temadag med fokus på tilgængelighed og kreativitet om web 2.0, brugen af web 2.0-teknologier i bibliotekerne og perspektiverne for en national databrønd.

Få fat i underviserne og de studerende.

En kursusdag ud fra en brugerlogik frem for en bibliotekslogik, hvor formålet var at blive klogere på, hvordan underviserne og studerende arbejder og studerer, og at få redskaber til at målrette bibliotekets tilbud til brugerne, så det rammer dem i form og indhold.

Alt, hvad der har at gøre med fag- og forskningsbibliotekernes forskellige møder med dets brugere, er af interesse for Mødet med Brugeren.

Projektmagerdag.

En arbejdsdag, som skulle sætte gang i kreativitet, kvalificere projektideer og forhåbentlig stimulere til mange gode projektansøgninger.

For yderligere at inspirere udviklingsmiljøet i bibliotekerne tænker vi ikke kun på indhold, men også på hvilken form, det bliver præsenteret i. Derfor eksperimenterer vi med formen. De tre arrangementer har således haft tre forskellige pædagogiske set-up, udtrykt i en temadag, en kursusdag og en arbejdsdag.

Mere information

Mødet med Brugeren består af fakultetsbibliotekar Tina Pipa (KB), it-konsulent Jørgen Madsen (KB), biblioteksdirektør René Steffensen (CBS), prorektor Trine Schreiber (DB), udviklingskonsulent Michael Poltorak Nielsen (SB), bibliotekar Birgit Brink Lund (Tietgen Business College), udviklingskonsulent Karen Harbo (ASB) og udviklingskonsulent Thomas Vibjerg Hansen (AUB).

Man kan finde mere information om projekterne, arrangementerne, handlingsplaner og visioner for Mødet med Brugeren på www.deff.dk/mmb.

På giganter skuldre

Programgruppen Informationsforsyning

Af Mogens Sandfær

"Hvis jeg har været i stand til at se længere end andre, var det fordi jeg stod på skuldrene af giganter", sagde Newton om sit arbejde. Videnskabelige fremskridt forudsætter adgang til andres forskningsresultater, til den akkumulerede videnskabelige information, der med Newtons billede udgør "giganter skuldre". Programgruppen for Informations-forsyning beskæftiger sig med at lette danske forskeres adgang til at stå på og bidrage til disse skuldre.

Mogens Sandfær
Direktør
Danmarks Tekniske Informationscenter
ms@dtic.dtu.dk

Programgruppens profil

Programgruppen omfatter en ganske bred vifte af indsatsområder, grupperet under to hovedtemaer. Det første tema repræsenterer den klassiske biblioteksfunktion at tilgængeliggøre den globale videnskabelige information i det lokale (evt. nationale) miljø, men nu på nettet og i digital form. Det andet tema repræsenterer den betydeligt nyere funktion, at bistå "lokale" forskere og videnproducenter med publicering, dokumentation, meritering, spredning og eksponering af deres forskningsresultater og undervisningsmaterialer, igen på nettet og i digital form.

Programgruppen har således dobbelt sigte på videnskabens aktører – som producenter af information og viden såvel som konsumenter af samme, samt på at betjene aktørerne med såvel information som services baseret på informationskompetencer og -systemer.

Tema I:

Bibliotekernes digitale informationsforsyning.

- Datalicenser - forhandling, administration, udnyttelse.
- Import, drift og deling af nationalt datasæt.
- Dokumentleverancer baseret på digitalisering on demand.

Tema II:

Institutionernes videnproduktion og -håndtering.

- Institutional Repositories for forskning, læring og innovation.
- E-publicering og Open Access.
- Pensumdata, e-kompendier og læringsobjekter.
- eScience C.
- Den danske Forskningsdatabase.

Programgruppens navn afspejler således det første tema, mens det andet i realiteten fylder mindst lige så meget. Hvor det på informationsforsyningsområdet i høj grad drejer sig om at etablere fælles og rationelle driftsfunktioner for de digitale biblioteker, drejer det sig på videnhåndteringsområdet fortsat i høj grad om at afsøge, afprøve og udvikle de fremtidige roller for biblioteker ol. i et forskningslandskab, der er i fuld bevægelse ind i netværksalderen.

Man kan løbende følge med i arbejdet på programgruppens website, en WIKI med adressen: <https://infoshare.dtv.dk/twiki/bin/view/Informationsforsyning/WebHome>. I det følgende fremhæves derfor blot nogle hovedpunkter i det forløbne arbejde.

Handlingsplaner og roadmaps

Handlingsplanen, der kan ses i sin helhed på gruppens website, blev udarbejdet i dialog med DEFF styregruppen i to omgange. Første version blev fremlagt på et fælles kick-off møde for styre- og programgrupper den 20. juni 2007 og den næsten identiske, endelige version blev fremlagt for og godkendt af styregruppen den 19. november 2007. Hermed var grundlaget for DEFF's planlægning og prioritering af området etableret.

Såvel styre- som programgruppen følte dog behov for mere detaljeret afklaring af udfordringer, muligheder og prioriteringer på delområderne Open Access og eScience og videnskabelige primærdata. Begge områder er genstand for stor international opmærksomhed – bl.a. hos DEFF's partnerorganisationer i Knowledge Exchange, der er involveret i et meget stort antal projekter på disse områder. Givet DEFF's meget begrænsede projektmidler er spørgsmålet, hvor skal DEFF fokusere sine projekter og hvilke muligheder for internationalt samarbejde bør forfølges?

På informationsforsyningsområdet drejer det sig om at etablere fælles og rationelle driftsfunktioner for de digitale biblioteker og på videnhåndteringsområdet fortsat at afsøge, afprøve og udvikle de fremtidige roller for biblioteker ol. i et forskningslandskab, der er i fuld bevægelse ind i netværksalderen.

Såvel styre- som programgruppen følte dog behov for mere detaljeret afklaring af udfordringer, muligheder og prioriteringer på delområderne Open Access og eScience og videnskabelige primærdata. Begge områder er genstand for stor international opmærksomhed

Programgruppen besluttede derfor at igangsætte to undersøgelser, der skulle støtte denne afklaring i form af "roadmaps", overblikshoter med international horisont. På baggrund af disse kortlægninger ville programgruppen kunne udarbejde mere detaljerede handlingsplaner for delområderne. Det første roadmap for Open Access blev forelagt programgruppen i marts 2008. Det andet roadmap for eScience og primærdata vil blive igangsat på samme møde og ventes færdigt inden sommer. Udviklingen kan følges på gruppens website.

Ansøgninger og projekter

Med udgangspunkt i den foreløbige handlingsplan og styregruppens tildeling af budget igangsatte programgruppen et stort arbejde med at stimulere udarbejdelsen af projektansøgninger, der passede med DEFF's prioriteringer. Gruppens nye WIKI blev udnyttet intensivt som et redskab til at informere bredt til DEFF landskabet om disse prioriteringer om ansøgninger på vej, man kunne indgå i, såvel som ideer til projekter, man kunne adoptere og udfolde til ansøgninger. Ligeledes blev den interne del af WIKI anvendt til løbende at lægge de indkommende ansøgninger op til programgruppens vurdering og til at gennemføre prioritering og kommentering inden videresendelse til sekretariatet.

Ved den første ansøgningsfrist op til styregruppemødet i november 2007 kunne programgruppen med stor tilfredshed fremsende et "pakke" indeholdende 11 kommenterede projektansøgninger til realisering af DEFF's ambitioner på området. Uheldigvis betød folketingsvalget en udskydelse af finansloven for 2008, hvorfor DEFF på trods af tidspunktet kun kunne imødekomme ansøgninger inden for 2007 budgettets rammer. Dette medførte, at en række af områdets substantielle og velfokuserede projektansøgning-

er måtte afvente afklaring på ubestemt tid, hvilket klart var utilfredsstillende for alle parter og i særlig grad uheldigt for den entusiasme omkring deltagelse i løsningen af DEFF udfordringerne på området, programgruppens medlemmer havde skabt bredt i DEFF-miljøet. Mens en række vigtige tiltag således fortsat afventer afklaring, er en anden række vigtige tiltag sat i værk.

Under temaet *Bibliotekernes digitale informationsforsyning* arbejdes der med følgende:

Nationale licenser. Der er bevilget midler til støtte for udarbejdelsen af en ny ansøgning til den nationale pulje for forskningsinfrastruktur. Der sigtes på nationale licenser til backfiles fra de store videnskabelige forlag, svarende til hvad DFG i Tyskland har frikøbt til alle universiteter og forskningsinstitutioner. Backfile-begrebet dækker praksis fra det første digitaliserede tidsskriftheft og indtil ca. 3-4 år før dags dato.

Nationale databrønde. Til støtte for det tværgående indsatsområde "Integrated search and delivery" forberedes et nationalt datasæt, der på ensartede vilkår står til rådighed for alle DEFF's aktører og deres søgeportaler. Datasættet består af en række "databrønde" for de forskellige datatyper, hvor der i første omgang fokuseres på tidsskriftartikler og e-bøger. På trods af de ovennævnte budgetvanskeligheder, er der fundet en løsning, hvorved de to projekter snarest kan bevilges. Tilsvarende er styregruppens ønske om en udvidelse af deltagerkredsen under opfyldelse. Derved kan de to afklaringsprojekter starte snarest.

Fuldtækster i bibliotekernes søgegrænseflader. Der er bevilget et projekt, der undersøger teknisk såvel som juridisk, hvorledes digitaliserede bøger i forlagsregi kan indekseres i og formidles gennem bibliotekernes lokale Integrated Search systemer. Projektet arbejder såvel med digitalisering af trykte bøger som med udviklingen af en

forretningsmodel, der på acceptable vilkår stiller de digitale versioner til rådighed for bibliotekernes søgemaskiner.

Under temaet *Institutionernes videnproduktion og -håndtering* arbejdes der med følgende:

Roadmaps for Open Access og eScience og videnskabelige primærdata

Konferencesystemer i bibliotekernes service-

flade. Der er bevilget et pilotprojekt, der vil undersøge systemer og udfordringer i forbindelse med nyt serviceområde for bibliotekerne. Konferencesystemerne agerer også som proceedings-systemer og sikrer derigennem at konferencelitteraturen indgår i opbygningen af Open Access kredsløbet.

Digital bevaring af Institutional Repositories.

Pindar projektets formål er at skabe en dansk infrastruktur, som kan sikre langtidsbevaring af materiale, som lægges i de mange institutionelle arkiver, som opbygges i disse dage. Samtidig skal arkivet udvikles, så det kan optræde som backup, dvs. i modsætning til pligtafleveringsarkivet udvikles Pindar-arkivet, så materialet kan eksporteres.

Yderligere projekter. Under dette hovedtema afventer flere projektforslag en endelig afklaring i forbindelse med finanslovens udgivelse. Derefter forventes projekter igangsat på såvel Open Access som eScience delområderne.

Workshop

Programgruppen arrangerede sammen med Programgruppen Mødet med Brugeren en fælles Projektmagerdag for at stimulere og udbrede arbejdet med projektansøgninger til flere. Deltagerne fik mulighed for at arbejde med forskellige faser og aspekter af idéudvikling, partnerskaber og projekter gennem deltagelse i en række arbejdsstationer.

Man kan løbende følge med i arbejdet på programgruppens wiki:
<https://infoshare.dtv.dk/twiki/bin/view/Informationsforsyning/WebHome>

Danmarks Biblioteksskole, rekruttering og forskningsbiblioteker

Af Eli Greve, Christian Lauersen og Claus Vesterager Pedersen

Den 14. maj 2008 inviterede paneldebatarrangementet Ordrige Onsdage¹ i samarbejde med Bibliotekschefforeningen² til debat om Danmarks Biblioteksskoles fremtid. Overskriften for arrangementet var "Eksisterer Danmarks Biblioteksskole om 3 år?" og svaret var, ikke overraskende, et forholdsvis klart ja hele vejen rundt.

Eli Greve
Næstformand i Danmarks Forskningsbiblioteksforening
eligr@bib.sdu.dk
Christian Lauersen
Bestyrelsesmedlem i Danmarks Forskningsbiblioteksforening
cul@dbc.dk
Claus Vesterager Pedersen
Formand for Danmarks Forskningsbiblioteksforening
cvp@ruc.dk

Derfor kom debatten i højere grad til at handle om, i hvilken form, man kan forestille sig, at Danmarks Biblioteksskole eksisterer og hvilke typer fremtidige medarbejdere, der skal gå derfra med et eksamensbevis i hånden.

Panelet bestod af Trine Schreiber (på daværende tidspunkt konstitueret rektor på Biblioteksskolen), Jørgen Bartholdy (formand for Bibliotekschefforeningen), Pernille Drost (formand for Bibliotekarforbundet), samt direktør for Styrelsen for Bibliotek og Medier, Jens Thorhauge. Også Kulturminister Brian Mikkelsen var inviteret, men han havde ikke fået plads til arrangementet i sin kalender. Læserne af DF Revy kan med rette løfte et øjenbryn og bemærke sig, at en eksplicit repræsentant fra forskningsbibliotekssektoren ikke var at finde i panelet. Nok bliver 60 % af Danmarks Biblioteksskoles færdiguddannede bibliotekarer/cand.scient.bibl.'er ansat i folkebibliotekerne, men man kan alligevel undre sig: Forskningsbibliotekssektoren var simpelthen ikke blevet inviteret til diskussionen om Biblioteksskolens fremtid. Som den pt. næststørste aftager af Biblioteksskolens output kunne man mene, at det var en stemme, der burde høres i denne sammenhæng. Desværre synes der for øjeblikket at være en tendens til, at man ikke umiddelbart sætter lighedstegn mellem Danmarks Biblioteksskole og forskningsbibliotekerne. At Ordrige Onsdage er arrangeret af studerende fra Biblio-

teksskolen, understøtter blot fornemmelsen af, at de kommende biblioteksprofessionelle bliver mere og mere uoplyste om fag- og forskningsbibliotekernes virke (som jo ellers i høj grad er med til at understøtte folkebibliotekernes aktiviteter). Man kunne måske have håbet eller oven i købet have forventet, at Bibliotekschefforeningen som medarrangør eller måske enkelte af de øvrige paneldeltagere med deres kendskab til den danske biblioteksverden havde haft øje for den manglende forskningsbiblioteksrepræsentation.

Men tilbage til debatten, hvor det faldende optag og den organisatoriske forankring lagde bunden for diskussionen. Ingen tvivl om at de sidste par års vigende optag af nye studerende – der sikkert har givet stof til den krisebetonede overskrift for debatten – skal vendes³, hvis ikke det skal være endegyldigt slut med at diskutere Biblioteksskolens fremtid. Desværre savnede man konkrete bud fra panelet og fra salen på, hvordan den kage skulle skæres. At Danmarks Biblioteksskole som uddannelsesinstitution forbliver under Kulturministeriets ressort kan man være enig eller uenig i, men man må under alle omstændigheder tage det som en præmis her og nu, når man diskuterer skolens fremtid.

Alle fire debattører var enige om, at kardinalpunkterne i relation til Biblioteksskolens fremtid var udvikling, netværk og samarbejde. Bartholdy argumenterede for, at kombinationsmulighederne

med andre fag skulle styrkes (og at andre fag nemmere skulle kunne kombineres med uddannelsen på Danmarks Biblioteksskole) og lagde vægt på, at det ikke kun drejede sig om de humanistiske uddannelser, men også om fag, der var knyttet til kommunikation, pædagogik, digitalisering og det tekniske/naturvidenskabelige område. Samtidig pointerede han, at folkebibliotekerne efterspørger tilpas veluddannede medarbejdere og at det er mindre vigtigt hvilken uddannelsesinstitution, de kommer fra. Dette synspunkt er set fra forskningsbibliotekernes side særdeles interessant, idet forskningsbibliotekerne netop har advokeret for præcis disse uddannelseskombinationer og en sådan medarbejderrekruttering igennem mange år. Det er glædeligt, at man også fra de kommunale bibliotekers side nu har erkendt dette – og det er måske i virkeligheden kendetegnende for Biblioteksskolens krise. Drost var fortalende for et fælles udviklingsrum med relevante uddannelsesinstitutioner og Schreiber kunne i relation hertil berette, at man p.t. indgår i drøftelser med Aalborg Universitet om moduludveksling og med IT-universitetet om en fælles Masteruddannelse, ligesom også mulighederne for et samarbejde med Copenhagen Business School skal undersøges nærmere. Schreiber udtalte, at uddannelsen på Danmarks Biblioteksskole skal udvikles fra bredspektret spredning til veldefinerede fokusområder. Thorhauge understregede, at det set fra

Desværre synes der for øjeblikket at være en tendens til, at man ikke umiddelbart sætter lighedstegn mellem Danmarks Biblioteksskole og forskningsbibliotekerne.

¹ Ordrige Onsdage er paneldebatter arrangeret af studerende ved Danmarks Biblioteksskole

² Bibliotekschefforeningen er en forening for biblioteksledere i de kommunale folkebiblioteker

³ Da diskussionen fandt sted var de nye ansøgertal med en stigning på 6 ansøgere (3,5 %) naturligvis ikke kendt

Hvis ikke de professionelt uddannede indenfor bibliotekssektoren har kendskab til eller interesse for forskningsbibliotekerne, er dét i hvert fald ikke noget argument for at foretrække dimittender fra Biblioteksskolen.

Styrelsens side er vigtigt, at Biblioteksskolen har en selvstændig og klart profileret uddannelse med fokus på, hvad han betragter som kerneydelserne: 1) informations science (informationssøgning og vidensorganisation) og 2) de biblioteksrelaterede, kulturelle ydelser. Samtidig kritiserede Thorhauge Danmarks Biblioteksskole for at svingte fokus på, hvad han anser som kerneopgaven: at levere kvalificeret arbejdskraft til bibliotekerne.

I Danmarks Forskningsbiblioteksforening regner vi naturligvis med, at Thorhauge med termen "biblioteker" både henviser til folke- og forskningsbiblioteker. For Danmarks Biblioteksskoles situation er selvfølgelig alvorlig for begge institutionstypers fremtidige virke. I skrivende stund er de nye ansøgertal fra 1. prioritet tikket ind og viser en glædelig samlet stigning for Ålborg og København på 6 (!) studerende i forhold til sidste år. Ikke just en jordskredsstigning, men dog en stigning. Men der er stadig meget langt op fra 179 ansøgere til de 260 studerende, man forventer optaget på en årgang. Hertil må man medtænke, at selvom et højt gennemsnit fra de gymnasiale uddannelser ikke nødvendigvis gør en god bibliotekar, så er der en meget stor risiko for, at af-faldet stiger og at den faglige overlever nødvendigvis må sænkes, når Danmarks Biblioteksskole uden adgangskvotient for 7. år i træk samler ansøgere, som ikke har haft uddannelsen som deres 1. prioritet. Samtidig kan man frygte, at Biblioteksskolen i sin retorik, sit syn på omverdenen og i sit valgte fokus på faglighed og kompetencer fjerner sig mere og mere fra forskningsbibliotekerne. Historien om Danmarks Biblioteksskoles eget biblioteks endeligt under det retoriske selvmål, "fremtidens forskningsbibliotek", vidner i hvert fald om, at man ser anderledes på forskningsbibliotekerne på Biblioteksskolen end ude i sektoren.

Forskningsbibliotekernes manglende synlighed på Danmarks Biblioteksskole og Biblioteksskolens noget snævre biblioteksopfattelse demonstreres meget tydeligt i den omverdensanalyse for resultatkontraktperioden 2007-2010⁴, som Danmarks Biblioteksskoles ledelse udarbejdede i 2007. Af analysens 28 sider er i alt 327 ord (!) dedikeret forskningsbiblioteker – helt præcist i afsnittet om "Forskningsbibliotekerne digitaliseres". En noget sparsom beskrivelse af fag- og forskningsbibliotekernes praksisverden med informationskompetence, informationsarkitektur, fusioner, samarbejder med uddannelsesinstitutionerne, forskningsregistrering og -analyse,

brugerstøtte, e-læring og biblioteksudvikling i det hele taget. Og hvor er Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek blevet af i Biblioteksskolens billede af det danske biblioteksunivers? Dette spektakulære samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner under 3 ministerier har tilsyneladende ikke givet anledning til særlig opmærksomhed på Danmarks Biblioteksskole. Forskningsbibliotekerne kan med en portion god vilje være indeholdt i ordet bibliotek i analysens øvrige tekst, men er det næppe. Analysen påpeger selv, at "samspillet mellem Danmarks Biblioteksskole og forskningsbibliotekerne[er] svagt belyst. Der er brug for at analysere dette forhold og for at identificere Danmarks Biblioteksskoles potentielle rolle i samspillet." Hvilke studerende kan man så forvente som aftagere på forskningsbibliotekerne, når biblioteksbegrebet er selektivt? Der er fra forskningsbibliotekerne bl.a. i Uddannelsesrådet og gennem Danmarks Forskningsbiblioteksforenings politiske beretning i fjor gjort en ihærdig indsats for, at analysen kunne blive fyldestgørende, men bolden er, som det fremgår, foreløbig skudt godt ud over tribunen. Konsekvensen bliver, at forskningsbibliotekerne får svært ved at rekruttere kvalificeret arbejdskraft fra Danmarks Biblioteksskole. Hvis ikke de professionelt uddannede indenfor bibliotekssektoren har kendskab til eller interesse for forskningsbibliotekerne, er dét i hvert fald ikke noget argument for at foretrække dimittender fra Biblioteksskolen. Men en meget vigtig pointe i denne sammenhæng er selvfølgelig, at diskussionen om rekruttering ikke kun handler om det svigtende optag på Danmarks Biblioteksskole, men også om at gøre forskningsbibliotekerne (og folkebibliotekerne selvsagt) til attraktive arbejdspladser. Her spiller flere faktorer ind i relation til den fremtidige rekruttering: Forskningsbibliotekernes offentlige image er på ingen måde dårligt, men det er tvivlsomt, hvor meget de fylder i den almene befolknings bevidsthed. I Regeringens publiceringer om Danmarks vej mod et slagkraftigt vidensamfund med uddannelse og forskning som grundsten, nævnes forskningsbibliotekerne ikke med ét ord; måske fordi de er selvfølgelig, de fylder i hvert fald tydeligvis heller ikke meget i beslutningstagernes bevidsthed. Og så siger det sig selv, at lønnen ikke er uvæsentlig. Startlønnen for en nyuddannet cand.scient.bibl., der ansættes på et forskningsbibliotek er pt. 20.814,75 kr. om måneden uden pension og eventuelt forhandlede tillæg⁵ – dér er man meget langt fra at kunne kon-

kurrere med det private arbejdsmarked eller for den sags skyld med offentligt ansatte kandidater fra de "rigtige" universiteter. Tør man tænke den tanke, at disse Kulturministerielt uddannede akademikere ikke helt accepteres som værdige videnskabelige medarbejdere? Dette aspekt bør naturligvis overvejes, såvel på Danmarks Biblioteksskole, i Bibliotekarforbundet, ude på bibliotekerne og også i Kulturministeriet, som ønsker at fastholde sin uddannelse og sin uddannelsesinstitution.

Danmarks Biblioteksskoles svigtende optag og manglede fokus på forskningsbibliotekerne kombineret med et måske lidt støvet offentligt image og en forholdsvist dårlig startløn for bibliotekarisk uddannede medarbejdere, gøder ikke just jorden for rekruttering af kvalificeret arbejdskraft til at fortsætte det gode arbejde og føre forskningsbibliotekernes udvikling i den rigtige retning.

Fag- og forskningsbibliotekerne tilbyder faktisk attraktive arbejdspladser i spændende miljøer. "Bibliotekaren" kan forvente mulighed for tæt kontakt med studerende og forskere på universiteter, professionshøjskoler, gymnasiale uddannelser m.v. og med beslutningstagere og medarbejdere i offentlige virksomheder, ministerier og styrelser, museer og arkiver. Arbejdet kan være stærkt specialiseret enten biblioteksfagligt eller efter institutionernes faglige profil. Sektoren har brug for medarbejdere til den stabile drift, men sandelig også det innovative talent. Sektoren er karakteriseret ved store udviklingspotentialer og der er ingen tvivl om, at fremtidens forskningsbibliotek vil ansætte medarbejdere med meget forskellige faglige profiler. "Bibliotekaren" må forventes at kunne samarbejde med ansatte på alle niveauer og bringe de enkeltes kvalifikationer i spil. En cand.scient.bibl. med sociale kompetencer i bagagen vil på mange måder være den ideelle medarbejder, men med Danmarks Biblioteksskoles situation, og de udfordringer forskningsbibliotekerne står overfor, in mente, er det sandsynligt, at man for fremtiden på forskningsbibliotekerne i højere grad vil søge at ansætte AC'ere med de rette personlige kompetencer til det givne job. Det er faktisk lidt ærgerligt.

Og så vil vi da meget gerne benytte lejligheden til at byde Per Hasle velkommen som ny rektor for Danmarks Biblioteksskole pr 1. september 2008. Vi ser frem til et godt samarbejde, både for forskningsbibliotekernes og for Danmarks Biblioteksskoles skyld: lad os få bolden tilbage på banen.

⁴ Omverdensanalyse og markedspektiver. Biblioteksskole nyt 2007,2 http://www.db.dk/binaries/biblioteksskolenyt%20nr2%202007%20web.pdf_2103.pdf

⁵ Bibliotekarforbundets løntabel pr. 1.4.2008 for statsligt overenskomstansatte bibliotekarere

Hvad er en e-moderator?

Erfaringer fra LIFE

Af Anne Cathrine Trumpy

"Working online presents a great challenge to teachers in coming to grips with developing virtual learning environments, online collaborative methods and working with online groups."

Anne Cathrine Trumpy
Bibliotekar
Det Biovidenskabelige Fakultetsbibliotek, KU
act@life.ku.dk

Ovenstående citat er skrevet af den britiske professor, Gilly Salmon, som er forsker og underviser i e-læring på University of Leicester. Citatet er fra kursusbeskrivelsen til e-moderator-uddannelsen, som jeg i foråret deltog i. Initiativtager til kurset var Det Biovidenskabelige Fakultets IT Learning Center (ITLC) i samarbejde med Gilly Salmon's konsulentfirma *All things in Moderation*. Kurset var baseret på Gilly Salmon's "Five-stage model."

Nærmere beskrivelse af modellen i henhold til kurset følger senere i artiklen. Siden 2005 har denne model været anvendt af mange af Fakultets undervisere på flere online kurser.

Målgruppen var Fakultets undervisere og vi var 15 deltagere tilmeldt. Det var første gang kurset blev afholdt på LIFE. Her var der en efteruddannelse, som opfyldte mange af mine ønsker til kompetenceudvikling, blandt andet kunne jeg selv bestemme, hvor og hvornår jeg ville være aktiv i løbet af de 4 uger kurset foregik, idet kurset udelukkende forgik på nettet via Københavns Universitets e-læringsplatform, *Absalon*. I *Absalon* kan de studerende deltage i skriftlige "samtaler" med andre studerende i kurset. Det kalder man for trådede diskussioner (asynkrone diskussioner), fordi studerende og undervisere kan se diskussioner i én lang tråd af indlæg. Kurset var på engelsk og al vores kommunikation foregik skriftligt ved hjælp af trådede diskussioner. Gilly Salmon's kollega, David Shepherd, var vores e-moderator.

Målet med al undervisning er at understøtte de studerendes læring. Men hvordan lærer studerende? Gilly Salmons teorier er baseret på, at læring er socialt baseret, og at det lærende menneske har brug for en passende form for støtte fra omgivelserne, hvis dets læring skal optimeres. Hvordan bliver de studerende aktive online? Gilly Salmon's model har nogle grundelementer, som har til formål at gøre de studerende aktive online. Underviserens primære rolle er at facilitere de studerendes tilegnelse af ny viden og fungere som e-moderator.

Hvad vil det sige at være e-moderator?

Som e-moderator har man ansvaret for at igangsætte og være moderator af diskussioner i e-læringsforløbet. Det sker i praksis ved, at underviseren på forhånd har lavet e-tivities eller online læringsaktiviteter, som de studerende skal udføre undervejs i kurset (se eksempel). I starten er det især vigtigt, at e-moderatoren er synlig og til stede, motiverer de studerende og får alle med fra starten. I starten af vores kursus fik nogle af deltagerne en personlig reminder fra e-moderatoren om at kurset var startet. Undervejs i forløbet skal e-moderatoren også "væve" indlæggene fra diskussionerne sammen til et resumé.

Et eksempel på en e-tivity

E-tivity 6.2: Why do students plagiarise?

The case: A student is discovered plagiarising the work of others. He did not know, it was forbidden. When confronted by his teacher, he says, that his fellow students are doing it all the time...

Purpose: Reflect on reasons behind plagiarism

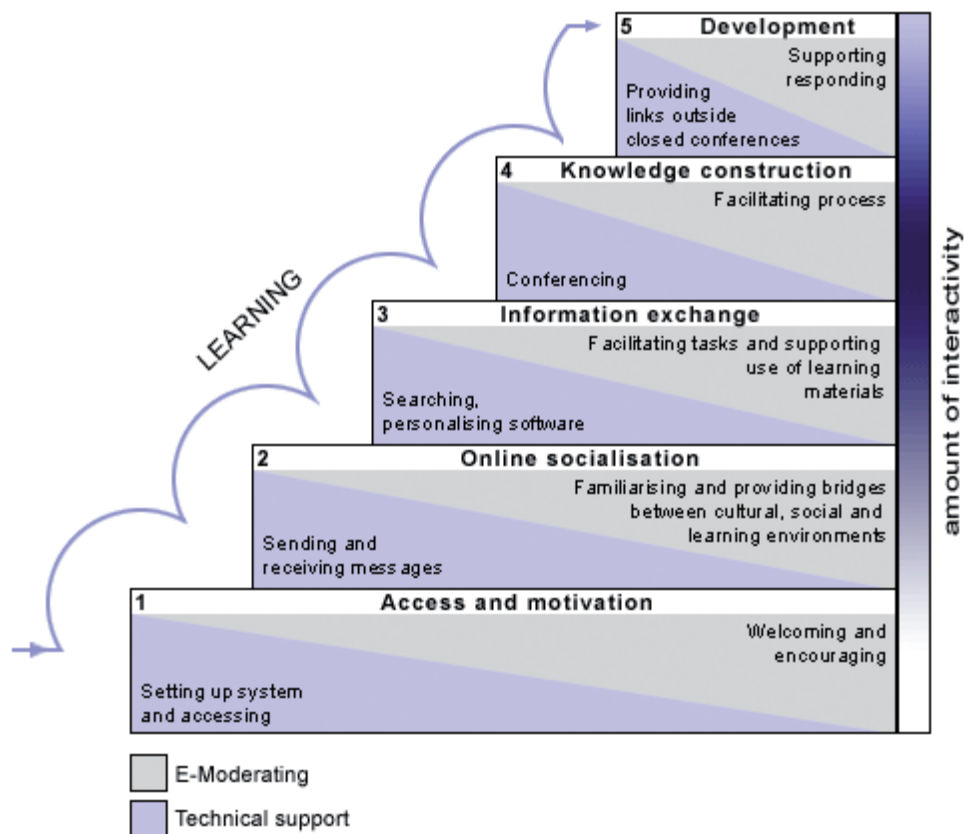
Task: Discuss why students plagiarise. The group should agree on at least three reasons.

Respond: Respond to suggestions by others by agreeing or disagreeing with them and explaining why.

Som det fremgår af figur 1 forløber e-tivities over fem trin i modellen, hvor hvert trin indeholder et læringsmål for de studerende, samt en beskrivelse af de tilhørende e-moderator opgaver på dette trin. De efterfølgende trin rummer e-tivities, der er forskellige i deres læringsmål, men som alle er med til at lede de studerende frem til at kunne arbejde kollaborativt og deltage aktivt i en faglig dialog.

Gilly Salmon's model har nogle grundelementer, som har til formål at gøre de studerende aktive online. Underviserens primære rolle er at facilitere de studerendes tilegnelse af ny viden og fungere som e-moderator.

Aktivitetsindikatoren til højre for trinene viser, hvilken forventning der er til intensitet i interaktionen på de enkelte trin.

Figur 1: The 5 stage model

Modellen (The 5 stage model) viser de enkelte trin med e-moderatorens opgaver (se i øverste del til højre af hvert trin i figuren), samt deltagerens særlige tekniske færdigheder (se i nederste venstre del af hvert trin). Aktivitetsindikatoren til højre for trinene viser, hvilken forventning der er til intensitet i interaktionen på de enkelte trin.

Nedenstående er en kort beskrivelse af modellen i henhold til vores 4-ugers e-moderatoruddannelsen:

Uge 1 (trin 1): Getting together

Formålet med denne del var først og fremmest at blive kendt med hinanden, kursets struktur (og forskellige læringsmål), e-læringsplatformen og vores e-moderator. Denne uges diskussionstema var motivation, især i henhold til vores egne erfaringer online. E-moderatorens opgave på dette trin er at byde velkommen og motivere de studerende.

Uge 2 (trin 2 og 3): Learning together

Vi skulle blandt andet diskutere, hvordan vi ville håndtere vores tid online. I henhold til kurset besluttede jeg at bruge omtrent 1 time per dag. Desuden skulle vi ud fra et selvvalgt emne udveksle informationer og komme med nye input til hinandens indlæg. Mit tema var: *Teacher's workload online*. Herudover praktiserede vi også opsummering og "vævning" af de forskellige diskussionsindlæg, så resultatet blev et resumé.

Nedenfor er et eksempel på min opsummering af Teachers workload online:

"There has been a total of 9 messages in this e-tivity. The e-tivity focuses on how to keep teacher's workload at an acceptable level. What to do?"

N recommends making groups so that you as the e-moderator can limit comments to exercises to a number of groups rather than the full number of participants.

N1: a group of 20 people is manageable and suggests recruiting co-teachers (and student instructors).

N2: More responsibility to the students, ex. let them summaries.

N3: His experience is that smaller groups make the discussions go a bit further. Students are different. N3 suggest that the e-moderator should split up the students in groups so that each group has different types of students, thus all groups will work. After the introductory would be a good starting point for splitting up the students – what do you think?

Som e-moderator har man ansvaret for at igangsætte og være moderator af diskussioner i e-læringsforløbet. Det sker i praksis ved, at underviseren på forhånd har lavet e-tivities eller online læringsaktiviteter, som de studerende skal udføre undervejs i kurset

Et af bibliotekets udviklingsmål er at få styrket informationskompetence i det virtuelle undervisningsmiljø. Det langsigtede mål er at tilbyde ”blended learning” – dvs. konfrontationsundervisning suppleret med netbaserede aktiviteter og dialog.

Your comments have been very useful for my further work. If you are interested in reading more about the theme, please look at Morten Flate Paulsen's webpage: [Shttp://home.nettskolen.com/~morten/](http://home.nettskolen.com/~morten/) Morten Flate Paulsen is a Norwegian professor of online education and author of e-learning books and publications."

Uge 3 (trin 4): Building knowledge

Her delte vi erfaringer om, hvordan det var at samarbejde online. Hvor vi tidligere havde bidraget alle sammen, blev vi nu delt i 2 grupper – hhv. blå og rød gruppe. Opsummering af diskussioner var igen på programmet, samt at komme med nye input til de forskellige indlæg. Vi fik også øvet os i at designe vores egen e-tivity (se tidligere eksempel) og fik efterfølgende feedback fra vores e-moderator.

Uge 4 (trin 5): Building learner skills and developing your own

Vi skulle udarbejde en personlig udviklingsplan og bedømme vores egen deltagerindsats, samt evaluere kurset.

Hver uge afsluttedes med, at vi skulle reflektere over vores egen faglige og personlige læring. Det var utrolig nyttigt. I kurset var der en stor grad af fleksibilitet. Vi havde rummelige deadlines, dvs. vi skulle helst have nået igennem uge 1 i løbet af en uge osv. Hele kurset var lagt ud fra starten, så hvis man ville, kunne man have besvaret de forskellige læringsmål i løbet af den første uge. Det ville man dog ikke have fået ret meget ud af. Det skæge og lærende var at læse og komme med nye og supplerende input til, hvad de andre deltagere havde skrevet. Trådede diskussioner i e-læring har den fordel, at du altid

kan vende tilbage til tanker og repetere stoffet og diskussionerne. Dette kan understøttes af e-moderatoren, f.eks. ved 1) at komme med støtte og opmuntrende kritik, eller 2) afslutte kommentarer med spørgsmål, der giver den studerende mulighed for videre fordybelse og diskussion.

I uge 3 arbejdede vi i mindre gruppe og det havde sine fordele, blandt andet var der færre indlæg at læse igennem. I min gruppe var alle meget aktive og i forhold til de forrige uger kom vi mere i dybden i vores diskussioner. En af deltagerne tog automatisk rollen som e-moderator på sig, blandt andet bidrog vedkommende med nye faglige input til diskussionen og kom med positive respons til hver enkelt. Under hele kurset var det meget forskelligt, hvornår vi var logget på, og det betød selvfølgelig, at man jævnligt gik ind og tjekkede, om der var kommet nye indlæg. For mig var det en vigtig motivationsfaktor. Alle bidrog med en god og positiv stemning. Udover at lære noget havde jeg det også skægt og hyggeligt.

Ifølge David Shepherd har omkring 2000 personer på internationalt plan deltaget i e-moderatorkurset, der blandt andet er blevet oversat til tysk. Deltagerne fra det første kursus får senere i år mulighed for at deltage i et videregående kursus vedrørende design af e-tivities.

Det Biovidenskabelige Fakultetsbibliotek er integreret i den faglige undervisning på mange måder og via mange forskellige kontaktflader. Et af bibliotekets udviklingsmål er at få styrket informationskompetence i det virtuelle undervisningsmiljø. Det langsigtede mål er at tilbyde ”blended learning” – dvs. konfrontationsundervisning suppleret med netbaserede aktiviteter og dialog.

Personligt og fagligt har jeg igennem dette kursus fået mange gode kontakter med nogle af

Fakultetets undervisere. Det har blandt andet ført til et samarbejdsprojekt med en underviser fra Skov & Landskab omkring udarbejdelse af e-tivities i litteratursøgning i kurset Research planning for danske og internationale studerende. De studerende følger kurset som forberedelse til deres hovedopgave, og der vil derfor være mange forskellige emner. Vi planlægger forløbet som ”blended learning,” dvs. de studerende får først en introduktion til det fysiske bibliotek og litteratursøgning. Opfølgningen derefter foregår udelukkende i Absalon. Efter søgning på deres egne emner, skal de studerende blandt andet foretage evaluering af deres kilder og uploade de 5 mest relevante artikler i Absalon. Hver e-tivity har en deadline og under litteratursøgningsforløbet skal jeg være på som e-moderator. Det bliver rigtig spændende og jeg deler gerne vores erfaringer i en senere artikel.

Referencer

Salmon, G.: *E-tivities. The Key to Active Online Learning*, Taylor & Francis, 2002.

Salmon, Gilly. *E-moderating – the key to teaching and learning online*. London: RoutledgeFalmer, 2nd edition, 2004.

Links

All things in Moderation: [/www.atimod.com/](http://www.atimod.com/)

Læs om Gilly Salmon's model på ITLC's hjemmeside: www.itlc.life.ku.dk/it_paedagogik/elaerings_paedagogik/unev.aspx

Læs mere om Absalon: <http://cwbl.ku.dk/absalon/>

www.atimod.com/e-moderating/5stage.shtml. På dette site kan man også se en interaktiv version af modellen samt en grundigere beskrivelse af de enkelte trin.

Kalenderen

Yderligere oplysninger om Danmarks Forskningsbiblioteksforenings arrangementer kan hentes på foreningens hjemmeside www.dfdf.dk

DF ARRANGEMENTER

Årsmøde 2008, 11. - 12. september

Fagligt tema: Fremtidens forskningsbiblioteker! Hvordan udvikler vi fremtidens forskningsbibliotek?

DF's Årsmøde & generalforsamling 2008.

Årsmødet i 2008 holdes på Hotel Comwell i Roskilde.

Tilmelding og program kan ses på www.dfdf.dk

Vinterinternat 2009, 29. - 30. januar

Vinterinternatet i 2009 holdes på Klarskovgaard. Program følger.

Årsmøde 2009, 16. - 17. september

Årsmødet i 2009 holdes på Hotel Comwell i Kolding. Program følger.

Elektroniske ressourcer og akademisk arbejde

En finsk undersøgelse anskueliggør, hvordan og hvor meget elektroniske ressourcer influerer på studerendes holdninger og opfattelser af deres studier og hvordan e-ressourcer er associeret til deres studieprojekter. Basis for undersøgelsen er en national Net-baseret meningsmåling ved alle finske universiteter af FinELibs, Finnish Electronic Library, slut-brugere.

Undersøgelsen illustrerer, at anvendelse elektronisk litteratur har forbedret akademikerens arbejde betydeligt på flere måder. Denne indflydelse kan differentieres i to størrelser. Den ene drejer sig om bedre adgangsmuligheder til litteratur og ressourcer, mens den anden er mere direkte beslægtet til indhold og kvalitet af forsknings- og studierelateret arbejde. De forbedrede adgangsmuligheder er positivt associeret med antallet af internationalt offentliggjorte publikation – dette gælder især for Ph.D-studerendes besvarelser.

Konklusioner på undersøgelsen indikerer, at investeringer i akademiske digitale biblioteker er gavnlige for både forskerne og for universiteterne.

Pertti Vakkari, (2008). *Perceived influence of the use of electronic information resources on scholarly work and publication productivity*. In: Journal of the American Society for Information Science and Technology, Vol. 59 (4) (February 2008)

Se også: www.ku.edu.tr/ku/images/LIBER/vakkari_influence_liber.ppt

DF Revy online

Statistik og tal er jo et dejligt redskab – specielt i forbindelse med dokumentation af services.

Selv om nogle påstår at tal er til at fifle med, eller at de kan tolkes efter behag og intentioner, vil redaktionen ikke undlade at vise de seneste tal for downloads af artikler fra www.dfrevy.dk – døm selv! Statistikken trækkes via et COUNTER-program i Open Journal Systems og ser således ud:

Full-text downloads

Maj 2008	516
Juni 2008	2180
August (pr. 16.8.08)	1096

Online årgange pr. 1.8. 2008

Hele numre (2004-2008)	37
Artikler	221
Fra Baglinjen	37
Redaktionelt (registre m.v.)	12

Såfremt ovenstående tal står til troende, er DF Revy Online virkelig en succes.

På den anden side er tallene så overvældende, at en nærmere undersøgelse af statistikmodulet, dets funktionalitet og optællingsgrundlag vil være på sin plads.

OKTOBER 6. - 8.

Stockholm, Sverige

The 8th Nordic ILL Conference. From Discovery to Delivery: Building a Resource Sharing Service for the Future.www.abm-utvikling.no/kalender/8th-nordic-ill-conference.ics/**OKTOBER 11. - 12.**

Korfu, Grækenland

2nd International Conference on Metadata and Semantics Research (MTSR '07).www.mtsr.ionio.gr/**OKTOBER 15. - 18.**

København

Internet Research 9.0: Rethinking Community, Rethinking Place. Association of Internet researchers.<http://conferences.aoir.org/>**OKTOBER 15. - 19.**

Frankfurt, Tyskland

Frankfurt Book Fair 2008.www.frankfurt-book-fair.com/en/fbf/**OKTOBER 16. - 17.**

London, UK

Internet Librarian International 2008.www.internet-librarian.com/index.shtml**OKTOBER 20. - 22.**

Monterey, CA. USA

Beyond 2.0: User-Focused Tools & Practices. The Internet Conference and Exhibition for Librarians and Information Managers.www.infotoday.com/il2008/overview.asp**NOVEMBER 11. - 12.**

Kolding

Forskningsnet konference 2008<http://forskningsnettet.dk/konferencer/2008/>**NOVEMBER 11. - 13.**

Düsseldorf, Tyskland

Berlin 6 Open Access Conference: Changing Scholarly Communication in the Knowledge Society.www.berlin6.org**NOVEMBER 12. - 14**

Sofia, Bulgarian

Globalization and the Management of Information Resources. Sofia 2008.<http://slim.emporia.edu/globenet/Sofia2008/index.htm>**DECEMBER 03. - 05.**

Berlin, Tyskland

Online Educa Berlin 2008. E-learning conference for the corporate, education and public service sectors.www.online-educa.com/**DECEMBER 08. - 09.**

Amsterdam. Holland

GL10: Tenth International Conference on Grey Literature: Designing the Grey Grid for Information Society 2009.www.textrelease.com/images/GL10_Conference_Program.pdf**2009****JANUAR 28. - 30.**

Porto, Portugal

BOBCATSSS. Challenges for the New Information Professional. The 17th annual BOBCATSSS symposium.www.bobcatsss2009.org/**FEBRUAR 03. - 05.**

Bielefeld, Tyskland

Upgrading the eLibrary: Enhanced Information Services Driven by Technology and Economics. 9th international Bielefeld Conference.<http://conference.ub.uni-bielefeld.de/2009>**MARTS/APRIL 30.3. -1.4.**

Arlington, VA USA

Computers in Libraries 2009. Creating tomorrow: Spreading ideas & Learning.www.infotoday.com/cil2009/**APRIL 06. - 09.**

Toulouse, Frankrig

The 31st European Conference on Information Retrieval.<http://ecir09.irit.fr/access.php>**MAJ 18. - 21.**

Atlanta, GA USA

4th International Conference on Open Repositories (OR 2009).<http://or09.library.gatech.edu/>**JUNI 10. - 13**

Pittsburg, PA USA

12th International symposium on Electronic Theses and Dissertations. ETD 2009.www.library.pitt.edu/etd2009/**JUNI/JULI 29.6 - 03.7.**

Stockholm, Sverige

The 5th International Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP5) Conference<http://blogs.kib.ki.se/eblip5/>**AUGUST 23. - 27.**

Milano, Italien

"Libraries create futures: building on cultural heritage". 75th IFLA General Conference and Council.www.ifla.org/IV/ifla75/index.htm**2010****AUGUST**

Brisbane, Australien

"Engaging, Embracing, Empowering". 76th IFLA General Conference and Council.www.ifla.org/IV/ifla76

Fra Baglinjen

Reorganisering af DEFF

Den nuværende DEFF-organisation trådte i kraft primo 2007, hvor den nuværende Styregruppe blev sammensat og arbejdet med at danne de eksisterende programgrupper startede.

Den konkrete anledning til reorganiseringen var dels, at mandatet for de eksisterende programgrupper var udløbet og dels et ønske om i højere grad at tilpasse organisering og strategi til at tilgodese behovene hos de mange større og mindre institutioner, der blev og stadig bliver en del af DEFF med Undervisningsministeriets genindtræden i DEFF.

Organiseringen skulle fortsat baseres på programgrupper, der har til opgave at koordinere indsatsen for de projekter, som Styregruppen vælger at støtte. Betegnelsen program skulle stadig signalere, at man trods mange forskelligartede projekter, arbejder målrettet på grundlag af godkendte handlingsplaner. Strukturen skulle sikre, at man både får inddraget en bredere kreds af biblioteker i projekter, og at aktiviteterne er målrettede og koordinerede.

Herudover ønskede Styregruppen en endnu mere fokuseret indsats i forhold til strategiske målsætninger og et større fokus på mulighederne for konsolidering og fælles driftsløsninger.

Den nye organisering tog udgangspunkt i en tematisk opdeling, der afspejler trelagsarkitekturen som det fortsatte grundlag for udvikling i DEFF.

De tre niveauer er (nedefra og op) *Informationsforsyningen*, *Arkitektur og Middleware* og *Mødet med Brugeren*. Dannelsen af tre af programgrupperne med disse navne afspejler således denne trelagsarkitektur.

Programgruppen *Informationsforsyning* skulle arbejde med mange af de opgaver, som tidligere var spredt mellem DEFF's programgrupper for E-læring, E-publicering og licenser. Nedsættelsen af gruppen afspejlede en korrekt forventning om, at disse områder fremover ville få en større indbyrdes sammenhæng. Gruppen skulle bl.a. arbejde med Open Access, Institutional Repositories, Den Danske Forskningsdatabase, databrønne og e-science.

Programgruppen *Arkitektur og Middleware* skulle fokusere på udvikling af den fælles funktionalitet, som middleware tilbyder i trelagsarkitekturen. Som noget nyt skulle gruppen beskæftige sig med at idriftsætte løsninger, således at de udviklede løsninger kan drives i fællesskab eller af en leverandør. Gruppen skulle desuden beskæftige sig med udvikling af den overordnede fælles arkitektur og dermed sammenhængen mellem de tre lag i arkitekturen. Endelig skulle gruppen også beskæftige sig med forretningsprocesser inden for arkitekturen, herunder muligheden for at etablere shared services.

Mødet med Brugeren er overskriften for de fælles aktiviteter, der skulle gennemføres i "det øverste lag" i trelagsarkitekturen. Aktiviteterne skulle bl.a. omfatte usability- og brugerundersøgelser, forsøg med nye medier og brugergrænseflader, tværgående services som biblioteksvagten og andre brugerrettede aktiviteter.

Herudover dannedes der yderligere en programgruppe med særligt fokus på de nye institutioner, fortrinsvist fra Undervisningsministeriets område. Denne programgruppe fik navnet *Nye Institutioner*. Gruppen skulle opsamle, diskutere og prioritere ønsker fra store og mindre institutioner og levere forslag til it-løsninger og projekter inden for området. Endvi-

dere skulle medlemmer fra gruppen deltage i de andre programgruppers møder efter behov.

Endelig dannedes der to Licensgrupper, LUB (Licensgruppen for Uddannelsesbibliotekerne) og LUF (Licensgruppen for Universiteter og Forskningsinstitutioner), der skulle samarbejde tæt med licensmedarbejderne i DEFF-sekretariatet. Grupperne ville fortsat udgøre en væsentlig del af bibliotekernes samarbejde og være en central del af DEFF. Grupperne ville fortsat have stor betydning i kraft af de meget store midler, som bibliotekerne kanaliserer gennem samarbejdet.

Medlemmer af Styregruppe og programgrupper kan ses på www.deff.dk.

René Olesen
Styrelsen for Bibliotek og medier